

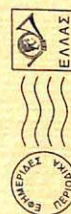
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Αριθμός έκδοσης 32

ISSN 1106 5354

Δεκέμβριος 2003
Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2004

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

πρόεδρος
ΤΡΟΧΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΞΑΝΘΙΠΠΟΣ
αντιπρόεδρος
ΣΟΦΙΑΝΙΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
μέλη
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΣΗ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΔΗΜΟΥΛΑ-ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΜΙΜΑ
ΔΡΑΓΚΟΛΑΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΣΑΚΑΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛ
ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

διευθυντής
ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
διεύθυνση οικονομικού
ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
διεύθυνση προγραμματισμού
ΟΥΣΟΥΛΤΖΟΓΛΟΥ ΧΑΡΟΥΛΑ
διεύθυνση παραγωγής
ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΣΤΑΝΤΖΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
διεύθυνση εκπαιδευτικού-τεκμηρίωσης
ΧΙΟΝΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ
διεύθυνση τεχνικού
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ
γραμματεία
ΜΥΛΩΝΑ ΟΛΓΑ
ΒΕΡΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
βιβλιοθηκονόμος
ΚΟΤΣΑΛΟΥ-ΠΑΠΑΡΗ ΒΟΥΛΑ
γενικών καθηκόντων
ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ
Αριθμός έκδοσης 32

Δεκέμβριος 2003
Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2004

Υπεύθυνος έκδοσης
Γιάννης Καμπούρης

Υπεύθυνοι Σύνταξης
Χαρά Λάμπρη
Πανταζής Μητελούδης

Περιεχόμενα

ΣΧΟΛΙΑ	3
Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΨΗΜΜΕΝΟΣ, Κεραμάρη Φωτεινή Δ.	4
Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΑ ΡΙΖΩΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ, Τσιλιπάκου Αγαθονίκη	9
Η «ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ» ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ, Γαβριηλίδης Θωμάς	13
Η ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ. ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ, Λάμπρη Χαρά	18
ΤΑ ΟΔΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ, Δαλκαβούκης Βασίλης Κ.	21
Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΤΩΝ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Ζώκος Κων/νος	26
Η ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΒΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ, Αναγνώστου Ειρήνη	30
ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ... ΔΕΝ ΠΑΙΖΕΙ, Ζαφειρόπουλος Αλέξανδρος	32
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ «ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ», Νικόπουλος Χρήστος	33
ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ, Κοτσάλου-Πάπαρη Βούλα	37
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΕΛΠΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ	39
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	40

Τα ευυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα.
Το περιοδικό δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

Ένα γράμμα για τα 21 παιδιά που χάθηκαν

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα παιδί. Αχόρι ή κορίτσι δεν έχει σημασία. Για κακή του τύχη ζούσε στη γη, ο' έναν αηλιόκοτο κόσμο όπου ελάχιστοι ο' αγαπούν και οι υπόλοιποι σε μισούν γιατί είσαι κάτι που αυτοί δεν είναι. Το παιδί αγαπούσε, όμως, πολύ τους ανθρώπους κι ακόμη όσους το μισούσαν και το περιφρονούσαν. Το παιδί έκρυβε ένα άστρο μέσα στην καρδιά και στο μυαλό και το παραμελούσε όπως και τα όνειρά του για να φανερώσει μια "άλλη μέρα". Μια μέρα όμως κάποιος φονιάς μετέτρεψε τη χαρά του Παιδιού σε πόνο. Εξαφάνισε τα σώματα των μισών ατόμων που αγαπούσαν το Παιδί και το ανάγκασε να βλέπει τον κόσμο μέσα από ένα παράθυρο. Έπειτα, ήρθαν κάποιοι κύριοι με χραβάτες που διψούσαν για κάτι χαρτάκια με αριθμούς για να τιμωρήσουν τον ένοχο αηλιά τελικά μάτωσαν τον Ήλιο της Δικαιοσύνης και σκότωσαν την κόρη του την Αξιοπρέπεια. Το Παιδί σιχάθηκε τους ανθρώπους αυτούς, αηλιά έκανε υπομονή και βρήκε δύναμη. Είδε την Αλήθεια. Ότι η ζωή δηλαδή ήταν δύσκολη και αυτό ήταν που την έκανε χθυσιά και πολύτιμη. Ξαφνικά κατάλαβε πως το σώμα είναι μόνο η αφορμή να γνωρίσεις την ψυχή και

να επικοινωνήσεις μ' αυτήν. Κατάλαβε πως οι άνθρωποι περιφρονούν και αδυνατούν να δουν ό,τι δεν αποτελεί ύλη, κι έτσι χάνουν τα δαύματα της ζωής. Το Παιδί κατάφερε μ' αυτό τον τρόπο να αποσπά κάθε μέρα ένα κομμάτι ευτυχίας γιατί άφησε το άστρο του να στέλνει το φως του παντού, προσπάθησε να κάνει τα όνειρά του πραγματικότητα όπως μπορούσε χωρίς να προσμένει μια "άλλη μέρα" αφού ίσως αυτή δε φτάσει ποτέ. Ακόμη καιρόταν επειδή γνώριζε πως μπορούσε να μιλήσει παντού και πάντα στις ψυχές ακόμη κι αν δεν ήταν εκκλησισμένες σε σώματα. Το Παιδί δέχτηκε ένα δώρο: διαλύθηκαν οι φόβοι του και τη θέση τους την πήρε η ΕΛΠΙΔΑ, πως κάποια μέρα θα έρδει η Ανάσταση της Αξιοπρέπειας, του πατέρα της του Ήλιου της Δικαιοσύνης και όλων των αηλών. Γι' αυτό κάθε βράδυ έκανε 21 φορές το σταυρό του που ήταν απόδειξη της ύπαρξης της ΕΛΠΙΔΑΣ αφού κάποτε ένας Θεός σταυρώθηκε για αυτήν και την αγάπη. Έτσι, εκείνο το Πάσχα που άρχισε νωρίς και τελείωσε αργά, το Παιδί έμαδε πώς να ζει.

Και έζησε αυτό καλά και εμείς καλύτερα...

Πουλατοίδου Αρετή
μαθήτριά της Β' Λυκείου Μακροχωρίου

ΣΧΕΔΙΟ

 εωρούμε ότι η επανέκδοση του περιοδικού «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ» αποτελεί επιβεβλημένη αναγκαιότητα της τοπικής κοινωνίας καθώς έχει τη δυνατότητα να καλύψει ένα μεγάλο κενό σε θέματα και δραστηριότητες πολιτισμού σε τοπικό επίπεδο.

Το περιοδικό έχει βασικά τοπικό χαρακτήρα, χωρίς όμως να αποκλείονται, κατά περίπτωση, θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος. Με το σκεπτικό αυτό θα μπορούσαν να καλυφθούν θέματα Ποιοτεχνίας, Τοπικής Ιστορίας, Τέχνης, Αρχιτεκτονικής, Επιστήμης, Εκπαίδευσης και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, Ψυχολογίας και γενικότερα θέματα.

Θα πρέπει επίσης να τονίσουμε ότι η κυκλοφορία του περιοδικού θα δώσει τη δυνατότητα για μια συστηματικότερη προβολή των πολιτιστικών, πνευματικών, καλλιτεχνικών και άλλων δραστηριοτήτων του τόπου και των ανθρώπων που έχουν κάτι να επιδείξουν στους τομείς αυτούς.

Ελπίζουμε να ανταποκριθούμε στις προσδοκίες του αναγνωστικού κοινού και θα θέλαμε να τονίσουμε ότι το περιοδικό θα είναι ανοικτό στη συνεργασία κάθε συμπολίτη μας που έχει κάτι να προσφέρει στον τόπο μας.

Τέλος θα θέλαμε να αφιερώσουμε το πρώτο αυτό τεύχος στη μνήμη των θυμάτων του τραχικού ατυχήματος στα Τέμπη. Νομίζουμε ότι η καλύτερη εκδήλωση μνήμης είναι η δημοσίευση του συγχλονιστικού κειμένου της μαθήτριας του Λυκείου Μακροχωρίου που το αφιέρωσε στους συμμαθητές της που χάθηκαν.

Από τη Συντακτική Επιτροπή

Ο ποιητής Νικόλαος Ψημμένος

ΦΩΤΕΙΝΗ Δ. ΚΕΡΑΜΑΡΗ

Την άνοιξη του 1999, κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις “Δώτιον” στα Γιάννινα, η ποιητική συλλογή “*Μαρτυρίες*” του Νίκου Ποταμίτη (ψευδώνυμο του Νικόλαου Ψημμένου) με κείμενα παλαιότερων εποχών, τα οποία πρώτη φορά περιλαμβάνονται σε τόμο. Από τα τριάντα ποιήματα της συλλογής μόνο πέντε γράφονται στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στη Σιάτιστα, κωμόπολη της Δυτικής Μακεδονίας, τέσσερα ποιήματα γράφονται στην Münchenstein της Γερμανίας και όλα τα υπόλοιπα έχουν συντεθεί στη Βασιλεία της Ελβετίας, εκεί όπου έμεινε ο ποιητής, περισσότερο από μία δεκαετία. Αν εξαιρέσουμε το εισαγωγικό τετράστιχο “*Γαλήνη*” (1952) τα ποιήματα του Ν. Ψημμένου καλύπτουν το διάστημα 1964-1973. Πρόκειται για έναν ποιητή της διασποράς, ο οποίος διαθέτει άγρυπνη πολιτική συνείδηση και αγωνιά για όλα συμβαίνουν κατά την περίοδο αυτή στον ελληνικό χώρο.

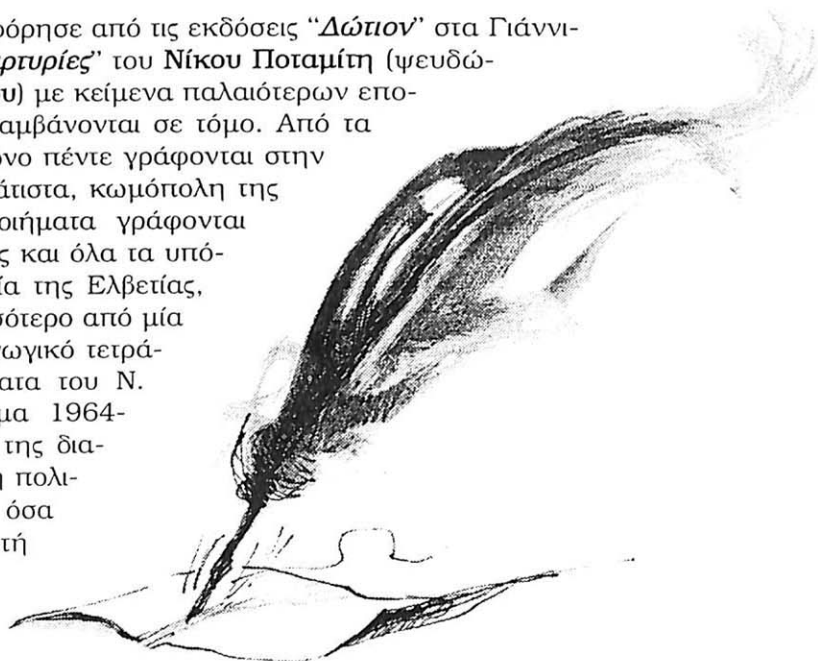
Χρονολογικά θα μπορούσαμε να τον εντάξουμε στην ποιητική γενιά του 1970, έστω κι

αν ο ίδιος εκδηλώνεται στην ποίηση σε μεγαλύτερη ηλικία - (χρόνος γέννησης 1935)- από τους άλλους ποιητές που δημιουργούν κατά την ίδια χρονική περίοδο. Συμπίπτει, εξάλλου, με τη γενιά αυτή ως προς το ένα σκέλος της ποιητικής θεματολογίας, αλλά και ως προς τον τρόπο ανάπτυξης της ποιητικής έμπνευσης. Αν η σάτιρα, ο σαρκασμός, το πρωτοπρόσωπο και μικρό σε έκταση ποίημα αποτελούν στοιχεία σύγκλισης, η αυστηρή επεξεργασία της μορφής και η εξαιρετική λιτότητα του λόγου συνιστούν στοιχεία διαφοροποίησης.

Η ποίηση του Νικ. Ψημμένου αναπτύσσεται στο χώρο των φιλοσοφικών αναζητήσεων και του πολιτικού προβληματισμού. Η μακρόχρονη επιστημονική ενασχόληση του Ψημμένου με τη Φιλοσοφία επηρεάζει αναμφισβήτητα το ποιητικό του έργο.

Η δυσκολία του ανθρώπου να συλλάβει την πολυπλοκότητα της ύπαρξης στην ολότητα της και να διεισδύει στις διάφορες εκφάνσεις της, η αδυναμία ορισμού της αντικειμενικής αλήθειας και η επιφανειακή προσέγγισή της από τους περισσότερους, ορίζουν το θεματικό κέντρο ορισμένων ποιημάτων (“*Το όν*” 10.1.67, “*Αλήθεια*” 14.1.67, “*Υπαρξη*” 30.1.67). Η ενασχόληση κάποιων μελετητών με τα εξωτερικά γνωρίσματα του έργου του Ηράκλειτου και η μη σωστή πρόσληψη του φιλοσοφικού του λόγου, αποτελούν αφορμή έμπνευσης για τον ποιητή, ο οποίος, μέσα από μια ιδιαίτερη κριτική στάση, υπογραμμίζει την ουσία της σκέψης του Εφέσιου Φιλόσοφου. Η θέαση του κόσμου μέσα από τους αριθμούς, όσον αφορά τις διαστάσεις των πραγμάτων, αλλά και η Πλατωνική θεωρία για τη θέαση των Ιδεών, συνδέουν τον πυρήνα ενός άλλου γνήσιου φιλοσοφικού ποιήματος με τίτλο “*Καὺμός Πυθαγορείου*” (1.2.67).

Πέρα όμως από τη βιβλική έμπνευση υπάρχει και η προσωπική φιλοσοφική αναζήτηση. Ο εσωτερικός κόσμος του ποιητή, ως στοιχείο του σύμπαντος χώρου, ορίζεται από την αξία του λόγου της ψυχής, καθώς ο λόγος αυτός αναδεικνύει το βάθος και το πλάτος του φιλοσοφικού στοχασμού ή αποτελεί το κέντρο και το ύψος της ανθρώπινης ύπαρξης (“*Ο κόσμος μου*” 12-13.10.67). Το στοιχείο του σύμπαντος χώρου ο Ψημμένος το εκμεταλλεύεται με τρόπο διαφορετικό σε ένα άλλο του ποίημα, όπου το ποιητικό υποκείμενο, μέσα στην αέναη κίνηση του κόσμου, δέχεται αλληπάλληλες επιδράσεις, οι οποίες επιβάλλουν και τις αναπόφευκτες επιλογές.

Συγκατάβαση

Κι αν είμαι το κέντρο κάποιου κύκλου
 αιωρούμενου μες στ' άμετρα μάκρη του κόσμου,
 πού 'χει δομή σαν τη δική μου
 και φαντάζει να ν' απλός,
 μύριοι κύκλοι γύρω μου
 μύριες φορές με τέμνουν
 κι έχινε η συγκατάβαση της ζήσης οριαμός.

Σιάτιστα, 10.10.1971

Αλλά ο ποιητής εμπνέεται κι από τις αντιτιθέμενες ποιότητες που συνθέτουν την ανθρωπινή ύπαρξη και σχηματίζει έναν ποιητικό λόγο πιο προσωπικό, έστω κι αν στο βάθος του κρύβεται η φιλοσοφική αναζήτηση.

Οι δύο μου κτίστες

Τον κόσμο ποθύρνηδες
 κι ανόμοιες ως την έχδρα καταλήξεις
 προδίνουν πως δύο μάστοροι κτίζουν με
 -θέλουν το, δεν θέλουν το-
 με αμέτρητα συντρίμια

Münchenstein / BL, 23.11.1971

Άλλωστε το πρόβλημα της ύπαρξης θα το βρούμε σε διάφορα ποιήματα του Ν. Ψημμένου, είτε αυτό εκδηλώνεται ως ερώτημα ή αίτημα για διαρκή αναζήτηση της αλήθειας ("Γιατί" 25.11.1972) είτε ως παραδοχή της αδυναμίας του ανθρώπου να δώσει απάντηση, καθώς ο ίδιος εμπλέκεται στο χώρο και το χρόνο ("Κι είδα το δέντρο μου" 25.1.1972).

Ωστόσο από την ποίηση του Ν. Ψημμένου δεν λείπει το ερωτικό συναίσθημα, έστω κι αν κατέχει σ' αυτή μια θέση μικρή. Αν το θέμα του χωρισμού, της σιέρησης, της ερωτικής λύτης εκφράζεται συγκρατημένα, ενώ η χαρά της ερωτικής κατάληξης δημιουργεί για το ποιητικό υποκείμενο ένα πλαίσιο συναισθηματικής γαλήνης, η ερωτική ένωση αποδίδεται με έντονη αμεσότητα, καθώς πραγματοποιείται στο ψυχικό επίπεδο και καρποφορεί με τον ποιητικό λόγο.

Η δεύτερη θεματική ενότητα της ποίησης του Ν. Ψημμένου συνδέεται με το χώρο της πολιτικής ηθικής. Πριν μιλήσουμε όμως γι' αυτό το θέμα, αξίζει να σταθούμε σε ένα μικρό κείμενο, όπου ο ποιητής, μέσα από μια αναφορά του στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, καταγγέλλει την υπονομευτική συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στον πολιτισμό του πνεύματος και την πρωτοποριακή σκέψη, καθώς διαγράφει τη στάση των Ελλήνων μέσα στο χρόνο.

Έλληνες

Σωκράτες που χύνταν Άνττοι
 Άνττοι που χύνταν Σωκράτες.

Αιώνια θύματα, αιώνιοι θύτες
 κι οι θάρβαροι κραυγάζουν ζήτω.

Basel, 11.11.1967

Η καταπάτηση των δημοκρατικών ελευθεριών και η πολιτική συμπεριφορά συγκεκριμένων προσώπων κατά τη διάρκεια της επτάχρονης δικτατορίας (1967-1974) αποτελούν τους θεματικούς πυρήνες των πολιτικών κειμένων του Ν. Ψημμένου. Η αγωνιστική επαγρύπνηση διαφαίνεται ιδιαίτερα σε ένα ποίημα, όπου εξαίρεται η δύναμη της ελευθερίας και θεμελιώνει την πολιτική στάση, ως σκέψη, πίστη και πράξη, ώστε αυτή να μείνει ανυποχώρητη στις καταπιεστικές μεθόδους εκείνης της εποχής ("Παράκληση στη δεύτερη θεά" 25-27.6.1967). Η σύλληψη των μελών αντιστασιακών οργανώσεων, ο εγκλεισμός στις φυλακές, τα βασανιστήρια, το πάθος των προσώπων ("Στάση" 30.5-24.7.1967) δραματοποιούνται έντονα σε

κάποια ποιήματα και αποκαλύπτουν το σκληρό πρόσωπο του δικτατορικού καθεστώτος. Μέσα από παραλληλισμούς και αντιθέσεις ο ποιητής αποδίδει με ρεαλισμό τη φρίκη και τις μεθόδους των βασανιστηρίων, ενώ με τις διαχρονικές αναφορές του σε παλαιότερες περιόδους του ελληνικού πολιτισμού καταγγέλλει την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κι όλα αυτά δηλώνονται με σαρκασμό και σατιρική οργή, πίσω από την οποία υποκρύπτεται πολιτική περίσκεψη.

Καπηλεία

Πιάστηκαν,

μα να καούν δεν πρέπει στη φάκα σαν ποντίκια

Είμαστε χαρ ενώπιόν Του τόσο καλοί

και τόσο τούτοι στο διάβολο δοσμένοι,

που μια θυσία τους

συνόλως τη λευκότη μας αυξάνει.

Εξάλλου,

την κνίσσα ν' αποφεύχουμε

των πατέρων η Βίβλος λέει

και χριστιανοί στις πράξεις μας

ο λόγος της κερι του νου μας καίει.

Όμως:

Πώς οι ψυχές να μην εμποδιστούν στην κόλαση να πάνε;

Πώς των Ελλήνων τέκνα ν' αφεθούν

εχθροί μας πρώτοι νάνα;

Φέρ' τους λοιπόν εδώ,

πάνω στα κορμιά τους να στήσω το χορό

μπήγοντας τις πρόκες μου στις μυαρές τους σκέψεις.

Κι αν σκούξιμο πόνου θράζουνε,

αό' τους μυαλό ν' αηλιάζουνε,

ώσπου στον τρίτο μας πολιτισμό

να λεν σαν σε προδάλαμο θανάτου

"Νενίκηκας! Νενίκηκας! χυλιέ του Πεισιστράτου!"

Basel, 6.9-21.11.1967

Όπως βλέπουμε, το "Ελληνοχριστιανικό" σύνθημα της δικτατορίας αποτελεί αντικείμενο σαρκασμού για τον ποιητή αλλά και παραπέμπει σε άλλες ποιητικές φωνές, οι οποίες, με το δικό της τρόπο η καθεμιά, κρίνουν το συντηρητικό ιδεολόγημα των συνταγματαρχών.

"Ελλάς πύρ! Ελλήνων πύρ! Χριστιανών πύρ!

Τρεις λέξεις νεκρές. Γιατί τις σκοτώσατε!" (Σεφέρης)

"Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία, τις ωραίες εκκλησίες"

"Η Ελλάδα των Ελλήνων" (Μαν. Αναγνωστάκης)

("Θεσσαλονίκη, Μάρτιος του 1969 μ. Χ.")

Ο Ν. Ψημμένος δεν διστάζει να καταφύγει στο ιστορικό περιστατικό για να αναδείξει από το λόγο της ποίησης την ώριμη πολιτική συνείδηση και σκέψη.

Μια επιστολή του Κικέρωνα δίνει την ευκαιρία στον ποιητή να εκφράσει, μέσα από τη διατύπωση καίριων ερωτημάτων, έναν σοβαρό προβληματισμό γύρω από το δέμα της τυραννίας.

Μέρες του Μάρτη στα 49 π.Χ.

Ο κύβος ρίχτηκε.

Κι ο Πομπήιος πέρασε με τριάντα χιλιάδες στρατιώτες
στην αντίπερη ακτή.

Ξέρω

πως θα κερδίσω την εμπιστοσύνη του Καίσαρα,
αφού ζήτησε κι όλες τις υπηρεσίες μου,
που μέχρι πριν λίγο πρόσφερνα στη θέληση
της Συγκλήτου.

Το πιο σωστό βέβαια

θα 'ταν ν' απέχω κι απ' τους δυο Ιμπεράτορες εξίσου,
ώστε στην κορυφή του σπαραχμού μεσολαβητής τους
να κληθώ

Ανεξάρτητα σκεδόν απ' αυτές τις διαμάχες
κι έτοι για ν' αποφύγω τη θλιβερή καθημερινότητα
οκέφτομαι, ωστόσο, σαν εκδοχή την τυραννία
κι αναρωτιέμαι σε μια τέτοια περίπτωση
τί θ' άρμοζε να πράξω:

"Ει μενετέον εν τη πατρίδι τυραννουμένης αυτής
ει παντί τρόπω τυραννίδος κατάλυσιν πραγματουτέον
ει ευλαβητέον τον καταλύνοντα μη αυτός είρηται
ει πειρατέον αρήξεν τη πατρίδι καιρώ και λόγω μάλλον
ει πολιτικόν το πουςάξεν αναχωρήσαντά ποι
ει διά παντός κινδύνου πέον ελευθερίας πέρι
ει πόλεμον επακτέον τη χώρα και πολιορκητέον αυτήν
ει συναποχραπτέον τοις αρίστοις
ει συγκινδυνεντέον τοις ευερχέταις και φίλοις
ει

και ει

και ει

και ει

Υ.Γ. Άπτικε φίλε μου,

θέλω να με ποτέψεις

πως γράφοντας όλα τούτα

διόλου δεν είχα στο νου τον νικηφόρο Καίσαρα.

Τά 'γραψα μόνο και μόνο

γιατί *ego argumento epistolarum*.

Σιάπιστα 17-18.10.1971

Το κείμενο αυτό θα πρέπει να το δούμε μέσα στα πολιτικά "συμφραζόμενα" της περιόδου (1967-1974) και σε σχέση με το δίλημμα που αντιμετώπισαν ορισμένοι πνευματικοί άνθρωποι, όσον αφορά τη στάση που θα υιοθετούσαν απέναντι στο τυραννικό καθεστώς. Η αξιοποίηση στοιχείων της ιστορίας συμπλέκεται και εδώ με τη στάση του σκεπτόμενου ανθρώπου αλλά και με το βαθμό αποχής ή συμμετοχής του στα πολιτικά δρώμενα του καιρού του. Ο δημιουργικά αφομοιωμένος ποιητικός λόγος του Καβάφη καρποφορεί στο ώριμο αυτό κείμενο, όπου ο ποιητής αρθρώνει την προσωπική του ανησυχία και αποκαλύπτει μια άγρυπνη πολιτική συνείδηση με ιδιαίτερη ευαισθησία.

Εκτός όμως από τη στρατιωτική δικτατορία, ο ποιητής καταγγέλλει και την τεχνοκρατική πολιτική. Η προσπάθεια των τεχνοκρατών να κυριαρχήσουν σε κάθε τομέα της ζωής, για να

εφαρμόσουν το καταπιεστικό τους πρόγραμμα, αποδοκιμάζεται με σαρकाσμό. Ο ποιητής δεν παραλείπει να διατυπώσει κι εδώ έμμεσα το πολιτικό του σχόλιο, αλλά και να υποδηλώσει την προσωπική του αντίσταση απέναντι στη συγκεκριμένη πολιτική τακτική.

Τεχνοκράτες
εκτιμώ κάθε σας πρόγραμμα,
που σαν σχέδιο πολυκατοικίας
τίποτε δεν άφησε χωρίς πηλαιοίωση
χειροπιαστής αιτίας κι ανταπύδεικτου σκοπού.
Ακόμη και τις προεκτάσεις μου
νιώθω σοφά κυμένες σε καλούπια
κι είναι, το ξέρω, κρίμα μου,
που τα χρανάζια σπάζοντας στις μηχανές σας κάθε τόσο
ποτέ μου δεν απόβλεπα τον άρτο και τα θεάματα
Ρωμαίων δικτατόρων

Σιάτιστα, 11-15.10.1971

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε, θα λέγαμε ότι τα ποιήματα του Ν. Ψημμένου, αν και μικρά σε έκταση, διακρίνονται για την πυκνότητα των φιλοσοφικών συλλογισμών, την κριτική στάση και τη σατιρική διάθεση, η οποία εκδηλώνεται με την ειρωνεία και το σαρκασμό. Πρόκειται για ποίηση εγκεφαλική, καθώς στηρίζεται στην εσωτερική άσκηση και πραγματώνεται μέσα από την αυστηρή επεξεργασία της μορφής. Η εξαιρετική λιτότητα του λόγου, ο εσωτερικός μουσικός ρυθμός, η ρεαλιστική χρήση της γλώσσας, συνιστούν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της. Δεν θα βρούμε εδώ τη λυρική φυσιολατρία, τις μεταφορές, τις εικόνες, τις παρομοιώσεις. Η κυριολεξία αποτελεί τον κύριο τρόπο έκφρασης του ποιητή, ο οποίος με έναν τόνο ουδέτερο αποδίδει το περιεχόμενο της ποιητικής έμπνευσης. Υπάρχουν βέβαια και οι εξαιρέσεις. Όταν καταφεύγει ο ίδιος στον αρχαιοελληνικό λογοτεχνικό μύθο, για να μιλήσει για ανεκπλήρωτες επιθυμίες, ακολουθεί έναν αλληγορικό τρόπο γραφής. Στην περίπτωση αυτή ο Ψημμένος διασώζει όλα τα εξωτερικά στοιχεία της αισχυλικής τραγωδίας "Αγαμέμνων", τα οποία όμως ανάγει σε προσωπικό επίπεδο, για να δημιουργήσει ένα κείμενο καθαρά ποιητικό. Επιλεγμένες λέξεις με ιδιαίτερη συναισθηματική φόρτιση, αποκαλύπτουν την εσωτερική στάση του ποιητή, καθώς υπογραμμίζουν το τραγικό στοιχείο της ποίησης, μέσα από έναν έντονα μουσικό λόγο ("Αγαμέμνων" 14.12.1970).

Από την ποίησή του δεν λείπουν οι αναφορές στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, είτε αυτές εντοπίζονται στους τίτλους των κειμένων είτε εμπεριέχονται στο κύριο σώμα του ποιήματος. Το στοιχείο της σκηνοθεσίας και της δραματοποίησης αποτελεί ένα άλλο γνώρισμα της ποιητικής του τέχνης, ιδιαίτερα ευδιάκριτο στα πολιτικά του κείμενα. Ο Ν. Ψημμένος με τη συλλογή του "**Μαρτυρίες**" αποδεικνύει με πόση σοβαρότητα αντιμετωπίζει το ζήτημα της ποίησης και μέσα στο πλαίσιο αυτής της ευθύνης αναπτύσσει τον ποιητικό του λόγο.

Ο Ν. Ψημμένος καιάγειται από την Ποταμιά Αγιάς του Ν. Λάρισας. Εγκύκλιες Σπουδές στη Σιάτιστα του Ν. Κοζάνης. Σπούδασε Ιατρική σε Γερμανικά Πανεπιστήμια και Φιλοσοφία στη Βασιλεία της Ελβετίας.

Από το 1974 ως το 2002 δίδαξε φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Συγγραφέας του Ανθολογίου, Η Ελληνική Φιλοσοφία από το 1453 ως το 1821 τομ. Α' και Β'.

Συγγραφέας μελετών για τη φιλοσοφία του Hegel και της Φιλοσοφίας Ελλήνων λογίων των χρόνων της Τουρκοκρατίας.

Ο Ναός της Παναΐας

στα Ριζώματα Ημαθίας

ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ ΤΣΙΛΙΠΑΚΟΥ

Δρ. Αρχαιολόγος, 11η Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Βέροια

Ο Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου βρίσκεται στον οικισμό Ριζώματα του Ν. Ημαθίας, στον ορεινό όγκο των Πιερίων, 37 χλμ. νότια της Βέροιας (εικ. 1).

Πρόκειται στη σημερινή του μορφή για τρικλίτη, ξυλόστεγη βασιλική του 19ου αι. με έκκεντρη ημικυκλική αψίδα, πρόναο, γυναικωνίτη στον όροφο και νεωτερικό χαγιάτι στη νότια πλευρά. Ο ναός διατηρεί παλαιότερες φάσεις 17ου-18ου αι. και έχει δεχτεί διαδοχικές επισκευές και ανακαινίσεις ως τις μέρες μας. Αποτελεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο που προστατεύεται από την Αρχαιολογική Νομοθεσία (3028/02).

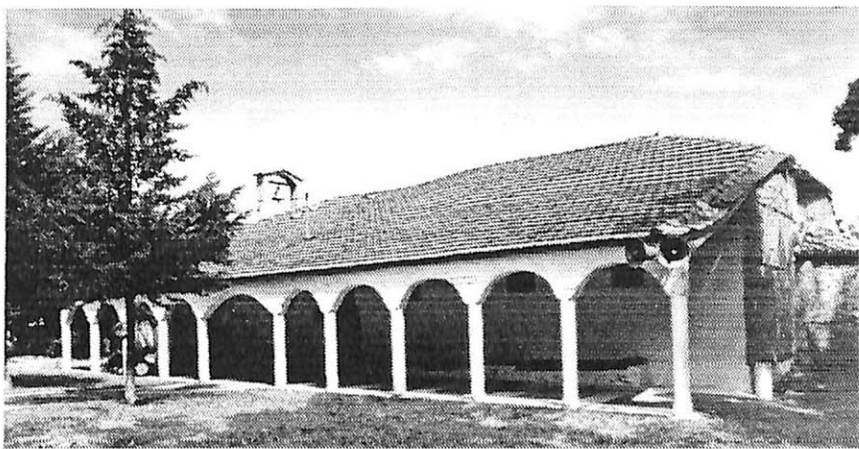
Η τοιχοδομία του, καλυμμένη σήμερα από νεωτερικά επιχρίσματα (τριπτά και ασβεστωμένα), στα ελάχιστα σημεία όπου είναι εμφανής, αποτελείται από αργολιθοδομή με μικρότερες πέτρες και πλίνθους στα ενδιάμεσα κενά, πηλοκονίαμα ως συνδετικό υλικό και άφθονες ξυλοδεσιές. Το κατώτερο τμήμα της τοιχοποιίας περιτρέπει τοιχίο υποστήριξης των θεμελίων, ενώ το ανώτερο επιστέφει περιμετρικά λίθινο γείσο.

Ο ναός στεγάζεται με δίρριχτη στέγη που φέρει αποτιμήσεις στη δυτική και ανατολική πλευρά. Καλύπτεται σήμερα με κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου. Κεράμωση βυζαντινού τύπου φέρει η αψίδα του Ιερού. Το δυτικό τμήμα της στέγης επιστέφει νεωτερικό κωδωνοστάσιο από σπλισμένο σκυρόδεμα.

Δύο χαμηλές θύρες εισόδου με τοξωτό υπέρθυρο ανοίγουν στη νότια πλευρά που οδηγούν αντίστοιχα στον κυρίως ναό και τον πρόναο. Τα φωτιστικά ανοίγματα είναι αρκετά, ένδεκα στο σύνολο. Παλαιότερα είναι ο στενός φεγγίτης της αψίδας (17ος-18ος αι.), το μικρό ορθογώνιο άνοιγμα κάτω από την απότιμηση της στέγης στην ανατολική πλευρά και το αντίστοιχο στη δυτική πλευρά

(19ος αι.). Τα υπόλοιπα στενόμακρα ορθογώνια παράθυρα της βόρειας (2) και της νότιας πλευράς (5) με τα νεωτερικά, μεταλλικά κουφώματα που έχουν διανοιγεί στον 20 αι.

Το νεωτερικό χαγιάτι, ανοιχτό στη δυτική και νότια πλευρά, φέρει τοξοστοιχία από εμφανές beton που εδράζεται σε κολώνες κυκλικής διατομής, δάπεδο από επιχρωματισμένο τοιμέντο και χτιστό πεζούλι που εφάπτεται στη νότια πλευρά, ξεκινώντας από τη

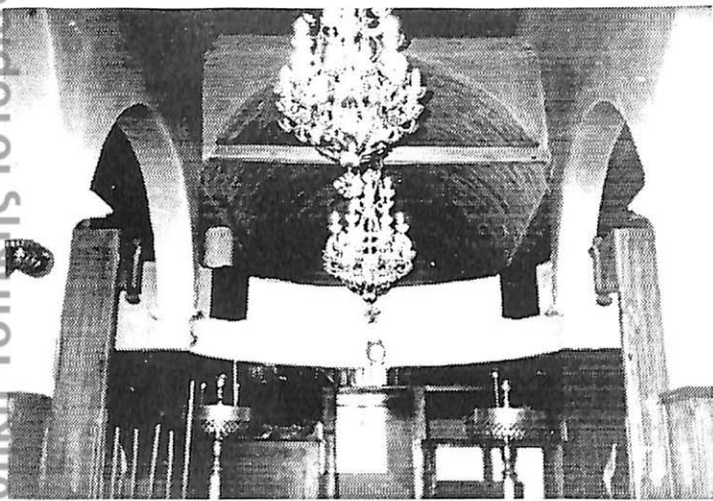

Εικ. 1: Ριζώματα. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου. Εξωτερική άποψη από ΝΑ.

δυτική παραστάδα της νοτιοδυτικής θύρας και καταλήγοντας στο ύψος του νοτιοανατολικού παραθύρου. Στεγάζεται με ξύλινη στέγη που καλύπτεται από λαμαρίνα και κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου, ενώ η οροφή επενδύεται με σουηδική ξυλεία σε τεχνική ραμποτέ. Το χαγιάτι ανακαινίστηκε σε αντικατάσταση παλαιότερου, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τα εντοιχισμένα τμήματα (3) των κομμένων ελκυστήρων στη νότια τοιχοποιία.

Στο εσωτερικό του ο ναός χωρίζεται σε τρία κλίτη με δύο ζεύγη ξύλινων στύλων κυκλικής διατομής επιχρισμένους και επενδυμένους στο ανώτερο τμήμα τους με κατα-

* Το παρόν κείμενο αποτελεί τμήμα της αρχαιολογικής μελέτης (Αγαθονίκης Τσιλιπάκου, Ριζώματα Ημαθίας. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου. Αρχαιολογική μελέτη, Βέροια 2001), που εκπόνησε η γράφουσα στα πλαίσια της σύνταξης μελέτης στερέωσης αποκατάστασης του ναού και βρίσκεται στο αρχείο της 11ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Εικ. 2: Ριζώματα. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου. Άποψη του γυναικωνίτη από ανατολικά.

σκευή από μπαγδαί. Εκείνοι της νότιας πλευράς είναι μεγαλύτερης διαμέτρου. Το ζεύγος της βόρειας πλευράς φέρει νεωτερική επένδυση με σουηδική ξυλεία σε τεχνική ραμποτέ. Τα τόξα είναι κατασκευασμένα από μπαγδαί και επιχρισμένα. Η νότια τοξοστοιχία συνεχίζεται και στο χώρο του Ιερού ως τον ανατολικό τοίχο του, όπου εγγράφεται η ημικυκλική αβαθής κόγχη του Διακονικού. Η γένεση του τόξου πάνω από τον ανατολικό κίονα καταστράφηκε σε β' φάση μερικώς για την ενσωμάτωση του νεωτερικού κτιστού τέμπλου. Οι οροφές των πλάγιων κλιτών είναι απλές, σανιδωτές, των αρχών του 20ου αι., ενώ η υπερυψωμένη του κεντρικού κλίτους νταμπλαδωτή. Το δάπεδο αποτελείται από νεωτερικά μωσαϊκά πλακίδια.

Ο γυναικωνίτης (εικ. 2) στο ισόγειο έχει κάτοψη σχήματος «Π», εισέχοντας στο κεντρικό κλίτος, φέρει ξύλινο, σανιδωτό στηθαίο, χωρίς καφασωτό και δάπεδο από μωσαϊκά πλακίδια. Το ξύλινο πάτωμα του ορόφου που επιστρώνεται με μουσαμά στηρίζεται στη νότια πλευρά σε δύο ξύλινους στύλους κυκλικής διατομής, ενώ στη βόρεια σε έναν τετράγωνης διατομής. Στο κεντρικό τμήμα του στεγάζεται με ημικυλινδρική καμάρα από μπαγδαί, ενώ στα πλάγια με σανιδωτή οροφή. Το νεωτερικό στηθαίο του στο κεντρικό τμήμα εισέχει αντίστοιχα και είναι καμπυλόγραμμης κάτοψης.

Στο βόρειο τοίχο του κυρίως ναού και στο βορειοανατολικό τμήμα του Ιερού διασώζο-

νται λείψανα τοιχογραφικού διακόσμου δύο φάσεων. Στον κυρίως ναό, μπροστά από το τέμπλο και μέχρι το δεύτερο από ανατολικά παράθυρο, οι τοιχογραφίες διατάσσονται σε τρεις ζώνες και χρονολογούνται στο δεύτερο μισό του 17ου αι. Στην κατώτερη ζώνη απεικονίζονται ολόσωμοι άγιοι κάτω από συνεχόμενα τόξα διπλής καμπυλότητας. Διασώζονται αποσπασματικά οι τέσσερις. Δύο από αυτούς μπορούν να ταυτιστούν με τους αγίους Δημήτριο και Προκόπιο. Ο άγιος Προκόπιος παριστάνεται με αρχοντική ενδυμασία ως μάρτυρας κρατώντας σταυρό στο υπωμένο δεξί χέρι.

Τη μεσαία ζώνη καταλαμβάνουν στηθάρια με προτομές αγίων. Από δυτικά προς τα ανατολικά παριστάνονται οι άγιοι Πηγάσιος, Βλάσιος, Θαλαλαίος, Δαμιανός ή Διομήδης, Τρύφων και μετά από ένα κατεστραμμένο τμήμα μια αγία και ο άγιος Μισαήλ. Οι άγιοι Πηγάσιος, Βλάσιος, Τρύφων και Μισαήλ με αρχοντική περιβολή κρατούν το σταυρό του μαρτυρίου στο δεξί, ενώ φέρουν το αριστερό μπροστά στο στήθος με την παλάμη ανοικτή προς τα έξω σε χειρονομία υποταγής και εγκαρτέρησης. Οι άγιοι Θαλαλαίος και Δαμιανός ή Διομήδης ως άγιοι Ανάργυροι¹ φορούν χιτώνα με διάλιδη τραχηλιά και ιμάτιο, ενώ κρατούν λαβίδα στο δεξί και ανοικτό κιβωτίδιο με δήκες για τα φάρμακα στο αριστερό.

Εικ. 3: Ριζώματα. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου.

Λεπτομέρεια από τον τοιχογραφικό διάκοσμο της πρώτης φάσης (17ος αι.).

Στην ανώτερη ζώνη διασώζονται αποσπασματικά σκηνές από τα Πάθη του Χριστού: η Κρίση των Αρχιερέων σε μία σύνθεση με την Απόνηση του Πιλάτου, το αριστερό τμήμα από τη Σταύρωση και ο Επιτάφιος Θρήνος.

Χαρακτηριστικά του ζωγράφου αυτού αποτελούν η κυριαρχία του αρχιτεκτονικού και φυσικού τοπίου στο βάθος με έντονη

Διονυσίου του εκ Φουρνά, Ερμηνεία της Ζωγραφικής Τέχνης, εκδ. υπό Α. Παπαδόπουλου-Κεραμέως, εν Πετρούπολει 1909, σ. 162.

σχηματοποίηση, η ραδινότητα των μετέωρων ισχνών μορφών με τα λεπτά άκρα, οι δυσαναλογίες, οι ενιαίες χρωματικές επιφάνειες, η ομοιομορφία των προσώπων και των προσωπογραφικών χαρακτηριστικών, το πλαδαρό πλάσιμο, τα έντονα περιγράμματα, οι τριγωνικές σκιές κάτω από τα μάτια, τα έντονα χρώματα (εικ. 3), οι ενάλληλοι πολύχρωμοι κύκλοι των μεταλλίων, η διακοσμητικότητα. Το έργο του, αν και αποσπασματικό, εντάσσεται στις δημιουργίες εργαστηρίων που δρουν αυτήν την περίοδο στο βορειοδυτικό ελλαδικό χώρο (Δυτική Μακεδονία-Ήπειρο) και ιδιαίτερα την περιοχή της Καστοριάς².

Κάτω από το δυτικό παράθυρο του βόρειου τοίχου και μεταξύ αυτού και του γυναικωνίτη διασώζονται αποσπασματικά λείψανα τοιχογραφικού διακόσμου με ανάλογη διάταξη, αλλά διαφορετικής τεχνοτροπίας, που μπορούν να χρονολογηθούν λίγο πριν τα μέσα του 18ου αι. Από την κατώτερη ζώνη διασώζεται τμήμα μορφής αγίου, πιθανότατα του αγίου Χριστοφόρου (εικ. 4). Από τη μεσαία ζώνη διατηρούνται αποσπασματικά δύο μετάλλια με προτομές αγίων μαρτύρων, ενώ από την ανώτερη τμήμα μορφής που ανήκει σε σύνθεση. Σύγχρονο είναι και το τμήμα από τη σκηνή του Ευαγγελισμού που διασώζεται στο βορειοανατολικό τμήμα του Ιερού με την μορφή του αρχαγγέλου Γαβριήλ.

Χαρακτηριστικά του ζωγράφου αποτελούν η απλοποίηση, η γραμμικότητα, η σχηματοποίηση, τα έντονα περιγράμματα, η διακοσμητικότητα, οι ενιαίες χρωματικές επιφάνειες, τα μεγάλα αμυγδαλωτά μάτια, πολύ κοντά στη ρίζα της μύτης, τα τοξωτά σμιχτά φρύδια, το πλαδαρό πλάσιμο με την απουσία ψιμυθιάς και η χρήση των ανάγλυφων, γύψινων φωτοστεφάνων. Το χέρι του ζωγράφου αυτού αναγνωρίσαμε και σε τοιχογραφίες άλλων ναών της ευρύτερης περιοχής του σημερινού Ν. Ημαθίας, όπως στον Άγιο Αθανάσιο Τριποτάμου και στους Αγίους Αποστόλους της γειτονικής Σφηκιάς. Πρόκειται για έναν αυτοδίδακτο, χειροτέχνη λαϊκό ζωγράφο, ο οποίος μεταφέρει στο προσωπικό του αφελές ιδίωμα, που μοιάζει

με παιδική ζωγραφική, επιτεύγματα ικανότερων αγιογράφων³ του α' μισού του 18ου αι. (π. Χ. Ηπειρώτες ζωγράφοι Αλέξιος και Αναστάσιος στον Άγιο Αθανάσιο στο Ντουρμάνι). Πρόκειται για έναν περιοδεύοντα αγιογράφο την καταγωγή του οποίου αναζητούμε πιθανότατα στη Δυτική Μακεδονία, αν όχι την Ήπειρο, λόγω των προτύπων του και της τεχνικής του, ιδιαίτερα στη χρήση των ανάγλυφων φωτοστεφάνων. Ανάλογες τεχνοτροπικές τάσεις, περισσότερο, ωστόσο, θα λέγαμε «εκλεπτυσμένες», σε μια πρωϊμότερη μορφή, πριν εκφυλιστούν και απλοποιηθούν, εντοπίσαμε και σε τοιχογραφίες ναών της ορεινής Δυτικής Μακεδονίας (ναοί Αγίας Παρασκευής Τρανοβάλτου και Ελάτης Ν. Κοζάνης), έργο ενός αγιογράφου που τις φιλοτέχνησε περί τα 1726 και 1727 αντίστοιχα⁴.

Στο ναό της Παναγίας, στη βορειοανατολική πλευρά του ανατολικού τοίχου του Ιερού, κάτω και δεξιά του αγγέλου από τη σκηνή του Ευαγγελισμού διακρίνεται η μορφή του προφήτη Ησαΐα που κρατά ανοικτό ειλητό προς τα πάνω⁵. Πιο κάτω, στη μεσαία ζώνη, ακολουθεί τμήμα διακοσμητικής ταινίας που μιμείται τις φλεβώσεις μαρμάρου και στη συνέχεια, στην κατώτερη,

Εικ. 4: Ριζώματα. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου. Λεπτομέρεια από τον τοιχογραφικό διάκοσμο της δεύτερης φάσης (18ος αι.).

²Βλ. ενδεικτικά Παϊσίδου, Οι τοιχογραφίες του 17ου αι. στους ναούς της Καστοριάς. Συμβολή στη μελέτη της μνημειακής ζωγραφικής της Δυτικής Μακεδονίας, Αθήνα 2002, ειδικότερα, σ. 280.

³Βλ. Αγοθονίκης Τσιλιπάκου, Η μνημειακή ζωγραφική στη Βέροια και την περιοχή της στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, Πρακτικά επιστημονικής διημερίδας με θέμα «Γνωριμία με τη Γη του Αλεξάνδρου. Η περίπτωση του Νομού Ημαθίας. Ιστορία – Αρχαιολογία», 7,8 Ιουνίου 2003 (υπό εκτύπωση) και της ίδιας, Περίοδος Τουρκοκρατίας στο συλλογικό τόμο «Ερατεινή Ημαθία» (έκδοση Ι. Μητρόπολης Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, υπό εκτύπωση).

⁴Ι. Δημόπουλου, Το παρά τον Αλιάκμονα εκκλησιαστικό, Θεσσαλονίκη 1994, 569, 877.

⁵Διονυσίου του εκ Φουρνά, Ερμηνεία, ό. π., σ. 218.

Εικ. 5: Ριζώματα. Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου. Λεπτομέρεια από την αφιερωματική επιγραφή στην εικόνα του αγίου Αθανασίου (1864)

τιμήμα από την Άκρα-Ταπεινώση (Αποκαθήλωση). Ο διάκοσμος αυτός οφείλεται σε επιζωγράφηση του 19ου αι.

Το τέμπλο του ναού, που μιμείται μαρμάρινο νεοκλασικό, κτίστηκε το 1966, σε αντικατάσταση, παλαιότερου, πιθανότατα του 17ου ή και του 19ου αι., όπως συμπεραίνουμε από τις εικόνες που ενσωματώνονται σ' αυτό (Χριστού Παντοκράτορα, Ιωάννη Πρόδρομου, Παναγίας Ελεούσας, 17ου αι. και αγίων Γεωργίου και Δημητρίου, Κοίμησης Θεοτόκου, αγίου Αθανασίου, με χρονολο-

γία 1864, εικ. 5). Στην κορυφή του κεντρικού αετώματος τοποθετείται τμήμα της επίστεψης του αρχικού τέμπλου του ναού, του 17ου αι., με τον Εσταυρωμένο και τα Λυπηρά. Στο γυναικωνίτη διασώζονται μία εικόνα αγίου Νικολάου με σκηνές του βίου του και τμήμα αποστολικού, 17ου αι. (επιζωγραφημένου το 18ο αι.), που προέρχονται από το παλαιότερο αυτό τέμπλο.

Στο εσωτερικό του ναού φυλάσσονται διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη παλααιοχριστιανικών χρόνων, όπως τμήμα θωρακίου, κιονόκρανο αμφικίονα, μαρμάρινη ορθογώνια λεκανίδα. Στο εξωτερικό, απόιτημα κιονίσκου βρίσκεται τοποθετημένο μέσα στο έδαφος, στη νοτιοανατολική γωνία του ναού, ενώ ιωνικό κιονόκρανο 4ου αι. ενσωματώνεται σε β' χρήση στην τοιχοποιία της αψίδας. Τα spolia αυτά σε συνδυασμό με α) την ύπαρξη υπόγειας κατασκευής, κάτω από τη βορειοανατολική γωνία του βόρειου κλίτους, «βυζαντινής τεχνικής», σύμφωνα με μαρτυρίες του τεχνίτη Συρόπουλου Αθανασίου που κατασκεύασε το τέμπλο του ναού, β) την τοπική παράδοση ότι στη θέση αυτή υπήρχε αρχαίο ιερό και στη συνέχεια χριστιανικός ναός, γ) την ανεύρεση οικοδομικών λειψάνων και αποθηκευτικών αγγείων στην γύρω περιοχή, μαρτυρούν για την ύπαρξη ενός χώρου αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και πιθανότατα ενός παλαιότερου κτίσματος, ναού ή τάφου, στη θέση αυτή.

Υστερα από τα παραπάνω καταλήγουμε

στα εξής συμπεράσματα για τις κατασκευαστικές φάσεις του ναού:

- Ο αρχικός ναός ήταν μικρότερος σε διαστάσεις, πιθανότατα μονόχωρος, με ημικυκλική κόγχη και νάρθηκα. Στο εσωτερικό του κοσμούσαν με τοιχογραφίες του δεύτερου μισού του 17ου αι. και με ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο της ίδιας περιόδου.

- Λίγο πριν από τα μέσα του 18ου αι. επισκευάζεται και αγιογραφείται εκ νέου ή επιζωγραφίζεται στο μεγαλύτερο τμήμα του. Ο ανατολικός τοίχος του Ιερού, στενότερος, έφτανε 0,50μ. πριν τη γένεση του σημερινού εγκάρσιου τόξου.

- Μετά τα μέσα του 19ου αι. διευρύνεται ο ναός προς νότο και δημιουργείται η σημερινή κάτοψη του με γυναικωνίτη και χαγιάπη στη νότια πλευρά. Ο ναός αγιογραφείται και επιζωγραφίζεται. Παράλληλα ανακαινίζεται το τέμπλο του, όπου ενσωματώνονται νέες δεσποτικές και άλλες εικόνες (π.χ. Κοίμησης, αγίου Χαράλαμπου).

Η Στη διάρκεια του 20ου αι. ο ναός δέχεται εκτεταμένες επισκευές που αλλοιώνουν την παλαιά μορφή του (μέχρι το 19ο αι.). με κυριότερες το κτίσιμο με σύγχρονα υλικά νέου τέμπλου, την επίστρωση νεωτετικού δαπέδου, την προσαρμογή κωδωνοστασίου στο δυτικό τμήμα της στέγης, την καταστροφή του παλαιού χαγιαίου και την αντικατάστασή του με το υπάρχον.

Ο ναός της Παναγίας στα Ριζώματα αποτελεί ένα σημαντικό λατρευτικό χώρο του οικισμού και παράλληλα μνημείο πολιτισμού που αναπτύχθηκε στα Πιέρια από τα πανάρχαια χρόνια, σταθμό σε μια αρχαιολογική διαδρομή που ξεκινά από το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου έξω από το Πολυδένδρι⁶, περνά από τις παλααιοχριστιανικές αρχαιότητες της Σφηκιάς (Βασιλική Αγίου Δημητρίου, 5ου αι. και Βασιλική Α, 4ου-5ου αι.)⁷ και καταλήγει στο Δάσκιο με τα μεταβυζαντινά ζωκλήσια (Αγία Φωτεινή, Αγία Παρασκευή). Οι διαδοχικές φάσεις επισκευής και αγιογράφησης του ναού μας δίδουν πολύτιμες πληροφορίες για τη αρχιτεκτονική των ναών της τουρκοκρατίας (μορφολογία – τυπολογία), τη δραστηριότητα ζωγράφων και περιπλανώμενων συνεργείων στην ευρύτερη περιοχή και γενικότερα στοιχεία για την ιστορία και την οικονομική ανάπτυξη του οικισμού από το 17ο αι. και εξής.

⁶Βλ. Πρακτικά διημερίδας, Το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου («Σκήτη Βεροίας»), 27-28 Μαρτίου 1993, Βέροια 1994.

⁷Αντ. Πέτσας, Αρχαιότητες Σφηκιάς Ημαθίας, Εγνατία 7, 1994, 6-8.

ΟΙ «ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ» ΝΑΟΙ ΤΗΣ Βέροιας

ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Επειδή και πρόσφατα, όταν σε μια συντροφιά η συζήτηση έφτασε στο θέμα των εκκλησιών της παλιάς Βέροιας, παρόλο που πριν από όχι πολλά χρόνια είχαν γραφτεί αρκετά σχετικά και από άλλους συμπολίτες και από τον γράφοντα, ακούστηκαν πάλι κάποιες φράσεις όπως «η Βέροια είχε 96 εκκλησίες...» ή «και σήμερα η

Βέροια έχει καμιά εβδομήντα παλιές εκκλησίες...» αποφάσισα να ξανασχοληθώ με το θέμα και να δώσω μια, όσο μου είναι δυνατό, πιο κατατοπιστική απάντηση.

Τα ονόματα όλων των ναών (ενοριακών ναών και παρεκκλησιών) που υπήρχαν στη Βέροια το 1912, μας είναι ευτυχώς, γνωστά από έναν κατάλογό τους, που συνοδεύει τον τρίτο Κανονισμό της Ελληνικής Ορθοδόξου Κοινότητας Βεροίας (Κ.Ο.Κ.), ο οποίος ψηφίστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1912, όταν ήταν μητροπολίτης ο Καλλίνικος Δελικάνης (1911-1922), οκτώ περίπου μήνες πριν από την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό (16 Οκτωβρίου 1912).

Στη συνέχεια του σημερινού σημειώματος θα παρουσιαστεί ο κατάλογος των ναών που προαναφέρθηκε με σύντομα σχόλια του γράφοντα σχετικά με την ίδρυση, τη θέση και την τύχη όσων από αυτούς δεν υπάρχουν σήμερα. Θ' αναφερθούν επίσης δύο ναοί που, ενώ υπήρχαν το 1912, δεν συμπεριλήφθηκαν στον κατάλογο της Κ.Ο.Κ. για τον οποίο έγινε λόγος πιο πάνω.

Παναγία Κυριώτισσα

Α' ΟΙ ΝΑΟΙ ΠΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΠΙΝΑΚΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΟΡΘ. ΚΟΙΝ. ΒΕΡΟΙΑΣ ΑΝΗΚΑΝ ΣΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΤΟ 1912.

Ι. ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΙ:

Α' ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

1. **Άγιοι Απόστολοι** (ναός Αποστόλων Πέτρου και Παύλου.

Υπήρχε πριν από το 1668, γωνία οδών Μητροπόλεως και Πατριάρχου Ιωακείμ).

2. **Παντοκράτωρ** (Χριστός Παντοκράτωρ-Υπήρχε τον 16ο αι., οδός Μητροπόλεως).

3. **Αγία Άννα** (μεταξύ μητροπολιτικού ναού και μητροπολιτικού μεγάρου, κατεδαφίστηκε όταν επρόκειτο να χτιστεί το μητρ. μέγαρο).

4. **Αντιφωνητής** (Χριστός Αντιφωνητής-οδός Τρύφωνος 7, σε ακάλυπτο χώρο-αρχές 14ου αιώνα).

Β' ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΚΥΡΙΩΤΙΣΣΗΣ

5. **Κυριώτισσα** (Παναγία Κυριώτισσα-Άγιος Σάββας- οδός Μυτηλέκα, 14ος αι.). Υποστηρίζεται ότι ο ναός αρχικά ήταν αφιερωμένος στον Άγιο Σάββα.

6. **Παναγούδα** (Υπαπαντή του Χριστού, 14ος αι. (:), γωνία οδών Περδίκκα και Μυτηλέκα).

7. **Άγιος Ανδρέας** (15ος αι., οδός Ρήγα Φεραίου- πλατεία Παναγίας Κυρίωτισσας- Αγίου Σάββα).

8. **Γοργοεπήκοος** (Παναγία Γοργή και "Άγιος Μανδήλιος"- Άγιο Μανδήλιο- 15ος

17. **Άγιος Νικόλαος** (Μονή Αγίου Νικολάου της Μακαριώτισσας ή της μοναχής Ρεβέκκας, 16ος αι., γωνία οδών Κοντογεωργάκη και Δαβάκη).

18. **Ευαγγελίστρια** (Βαγγελίστρα, του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, παλιότερος του 17ου αι., ίσως της εποχής των Παλαιολόγων, οδός Κοντογεωργάκη).

Άγιος Δημήτριος ο Τρανός

αίωνας (:), οδός Πατριάρχου Ιωακείμ).

Γ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

9. **Φανερωμένη** (Παναγία Φανερωμένη, 16ος αι. (:), οδός Πατριάρχου Ιωακείμ).

10. **Βαλτεσινή** (Παναγία Βαλτεσινή, αρχές 18ου αι. (:), πάροδος Ιεραρχών).

11. **Άγιοι Ανάργυροι** ("Μικροί" Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός, αρχές 18ου αι. (:), οδός Ιεραρχών).

12. **Άγιος Βλάσιος**, αρχές 14ου αι., οδός Περδίκκα.

Δ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

13. **Άγιος Δημήτριος "ο Τρανός"** (16ος αι., οδός Αγίου Δημητρίου).

14. **Άγιοι Θεόδωροι** (παλιότερα από τον 15ο αι., οδός Καστανιάς).

15. **Παναγία Παλαιφορίτισσα ή Παντάνασσα** (15ος αι., Λεωφόρος Ανοίξεως).

Ε΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΜΑΚΑΡΙΩΤΙΣΣΗΣ

16. **Άγιος Στέφανος** (παλιότερος του 16ου αι., ίσως διατηρεί στοιχεία παλαιοχριστιανικής βασιλικής, οδός Κοντογεωργάκη).

19. **Άγιος Γεώργιος "ο Μικρός"** (τέλη 14ου ή αρχές 15ου αι., οδός Δαβάκη).

20. **Αγία Παρασκευή "Της Μακαριώτισσας"** (14ος αι., οδός Δαβάκη).

21. **Άγιος Κηρύκος** (Άγιοι Κήρυκος και Ιουλίττα, 14ος αι., οδός Κοντογεωργάκη).

ΣΤ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

22. **Προφήτης Ηλίας** (αρχές 19ου αι. (:), οδός Ιπποκράτους στον ακάλυπτο πίσω από την Εθνική Τράπεζα). Σήμερα ετοιμόρροπος.

23. **Αγία Άννα** (1216/7, οδός Προφήτου Ηλιού).

Ζ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ "ΤΟΥ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ"

24. **Άγιος Ιωάννης «ο Ελεήμων»** (αρχές 19ου αι., οδός Ελ. Βενιζέλου).

25. **Χριστός** (Αναστάσεως του Χριστού 1314/5, γωνία οδών Μητροπόλεως και Κοντογεωργάκη).

26. **Αγία Φωτίδα** (οδός Εληάς, κατεδαφίστηκε το 1939 για να ανοίξει ο δρόμος).

27. **Άγιος Νικόλαος "στις Γούρνες"** (τέλη

15ου ή αρχές 16ου αι., οδός Παστέρ).

28. **Άγιος Νικόλαος ο Ξυλοτράφης** (Άγιος Νικόλαος ο Ξυλοτραβηχτής (οδός Μ. Καρακωστή, κατεδαφίστηκε για να ανοίξει ο δρόμος το 1975).

Η΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΧΡΥΣΟΠΟΛΙΤΙΣΣΗΣ

29. **Χρυσοπολίτισσα** [Παναγία Χρυσοπολίτισσα, τώρα ναός Αγίων Σπυρίδωνος, Νικολάου "Ξυλοτραφή" και Αγίου Ελευθερίου, οδός Βενιζέλου, αρχές 19ου αι. (;)].

Θ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΑΠΙΟΥ

30. **Άγιος Πατάπιος** (16ος αι., οδός Καπετάν Αγρα, κάθετος στις οδούς Βενιζέλου και Εδέσσης).

31. **Άγιος Σωτήριος** (Μεταμόρφωσις του Σωτήρος, παλιότερος του 1602, οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου).

32. **Άγιος Νικόλαος ο Ψαράς** (τώρα και Άγιος Φανούριος, παλιότερος του 1602, ίσως το ιερό ανήκει σε βυζαντινό ναό, οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου).

Ι΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

33. **Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός** (Μεγάλοι Άγιοι Ανάργυροι, 16ος αι., Λεωφόρος Ανοίξεως).

34. **Άγιος Βασίλειος** (19ος αι. (;), οδός Παύλου Μελά).

35. **Παναγία Κυριώτισσα** (αρχές 13ου αι., Λεωφόρος Ανοίξεως, κατεδαφίστηκε το 1975).

36. **Περίβλεπτος** (Παναγία Περίβλεπτος, "Πιρίλιφ(η)", 14ος αι., οδός Μπιζανίου).

37. **Αγία Άννα** (τέλη 18ου αι., οδός Ήρας).

38. **Αγία Βαρβάρα** (κατεδαφίστηκε στη δεκαετία του 1970. Στην περιοχή της χτίστηκε ένας νέος μικρός ναός, γωνία οδών Κονίτσης και Τρεμπεσίνας).

ΙΑ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

39. **Άγιος Αντώνιος** (1860, πλατεία Αγίου Αντωνίου, είσοδος και από τις οδούς Ελ. Βενιζέλου και Μαλακούση).

40. **Άγιος Βασίλειος** (18ος αι., κατεδαφίστηκε).

41. **Μέγας Θεολόγος** (13ος αι., οδός Ελ. Βενιζέλου, Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου-Ευαγγελιστού).

ΙΒ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

42. **Άγιος Γεώργιος** (ενοριακός, οδός

Αγίου Γεωργίου, 14ος αι.).

43. **Άγιος Νικόλαος "του άρχοντος Καλοκρατά" ή «Αμόλευτος»** (14ος αι., οδός Αδελφών Μανάκια).

44. **Άγιος Σπυρίδων** (αρχικά ήταν ναός του Αγίου Νικολάου, 17ος αι., οδός Δημαρά, περιοχή Μπουμπόλης).

45. **Άγιος Ανδρέας** (16ος αι., οδός Βερμίου).

Μικροί Άγιοι Ανάργυροι

ΙΓ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

46. **Παναγία Δεξιά** (14ος αι., οδοί Παναγίας Δεξιάς και Δημοσθένους).

47. **Άγιος Νικόλαος** (ίσως κτίσμα του τέλους του 18ου αι., οδός Δημοσθένους).

48. **Αγία Παρασκευή** [Υποτυπώδης λατρευτικός χώρος σε αυλή σπιτιού της οδού Δημοσθένους, κτίσμα του 19ου αι.(!)].

ΙΔ΄ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΤΑΣΙΑΡΧΩΝ

49. **Άγιος Γεώργιος "του άρχοντος Γραμμαικού"** (14ος αι., οδός Κονίτσης).

50. **Άγιος Νικόλαος** (Μονή Αγίου Νικολάου του μοναχού Ανθήμιου ή Άγιος Νικόλαος Λαμαρινάς, 1565 (16ος αι.), γωνία οδών Αγίου Αντωνίου και Κονίτσης).

51. **Παναγία Χαβιαρά** (15ος αι., οδός Αγίου Αντωνίου).

52. **Άγιος Προκόπιος** (14ος αι., οδός Λυκούργου, κοντά στην πλατεία Κόρακα).

53. **Έξω Παναγιά** (Υπαπαντή Χριστού, τώρα ενοριακός, χτίστηκε το 1945 στη θέση παλιότερου ναού που ήταν λίγο μικρότερος! Γωνία οδών Ελευθερίου Βενιζέλου και Εμμ. Παπά).

Σημείωση. Θα πρέπει να σημειωθεί α) ότι κανένας ίσως από τους ναούς της Βέροιας δεν σώζεται με την αρχική του μορφή και ότι οι περισσότεροι χρονολογούνται με βάση την τεχνοτροπία των τοιχογραφιών τους ή με βάση κάποιες πληροφορίες από φιλολογικές πηγές. Λίγοι διασώζουν κυριολεκτική επιγραφή ή επιγραφές αγιογράφησης.

β) ότι μερικοί έγκριτοι συγγραφείς αναφέρουν ότι αγνοείται η θέση αρκετών παλιών ναών μεταξύ των οποίων και της Χρυσοπολίτισσας και της Χρυσοβενετίκισσας, για την οποία βλέπε στη συνέχεια.

II. ΟΙ ΕΡΕΙΠΩΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΠΥΡΚΑ-ΓΙΕΣ (19 ΝΑΟΙ).

(Οι πιο μεγάλες πυρκαγιές έκαψαν τη Βέροια στα χρόνια, 1772, 1864, 1873).

54. **Άγιος Νικόλαος** (του (Σ) Φραντζή, γωνία Μητροπόλεως και Αγίου Δημητρίου, κουβούκλιο μπροστά στο Δημαρχείο).

55. **Άγιος Σωτήρ** (Μεταμορφώσεως Σωτήρος). Βρισκόταν στην περιοχή της οδού Αντωνίου Τσούπελη.

56. **Άγιος Κωνσταντίνος** (ναός Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, οδός Βικέλα όπου κουβούκλιο-προσκυνητάρι και επιγραφή: «Το οικόπεδο αυτό... δωρήθηκε από τους αδερφούς Πολυζωΐδη στους Προσκόπους Βεροίας»).

57. **Άγιος Δημήτριος** («της Αγοράς», οδός Φιλίππου).

58. **Χρυσοβενετίκισσα** (Παναγία Χρυσοβενετίκισσα. Στη θέση της τώρα υπάρχει πολυκατοικία, οδός Προφήτου Ηλίου 15).

59. **Άγιος Σπυρίδων** (πιθανότητα της ενορίας Χρυσοπολιτίσσης).

60. **Δεξιά** (Παναγία Δεξιά).

61. **Άγιος Σωτήρ** (Μεταμορφώσεως Σωτήρος).

62. **Φανερωμένη** (Παναγία Φανερωμένη).

63. **Θεολόγος** (ναός Ιωάννου Θεολόγου, γωνία οδών Βενιζέλου και Μεγάλου Αλεξάνδρου, όπου τώρα η τράπεζα Αττικής).

64. **Άγιος Γεώργιος**

65. **Πανύμνητος** (Παναγία Πανύμνητος, περιοχή Αγίου Αντωνίου).

66. **Αγία Τριάς** (περιοχή Αγίου Αντωνίου).

67. **Άγιος Νικόλαος Ακαταμάχητος** (οδός Ακαταμαχήτου).

68. **Αγία Ιερουσαλήμ** (οδός Ιπποκράτους).

69. **Πρόδρομος** (ναός Ιωάννου Προδρόμου, περιοχή Δημοτικής Αγοράς).

70. **Αγία Καλλίπετρα** (Παναγία Καλλίπετρα, περιοχ. Δημοτικής Αγοράς).

71. **Ταξίαρχης** (Ταξιαρχών, περιοχή Αγίου Αντωνίου).

72. **Άγιος Μώκιος** (Άγιος Μώκιος, περιοχή Αγίου Αντωνίου).

Καμιά από τις εκκλησίες αυτές δεν αναστηλώθηκε. Όλες ή ρυμοτομήθηκαν ή οικοπεδοποιήθηκαν χωρίς να αφήσουν κανένα ίχνος, εκτός από τους ναούς του Αγίου Νικολάου του (Σ) Φραντζή και των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, στις θέσεις των οποίων υπάρχουν δύο καλοχτισμένα κουβούκλια (προσκυνητάρια).

Β΄ BYZANTINOΙ ΚΑΙ METABY-ZANTINOΙ ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΠΟΥ, ΕΝΩ ΥΠΗΡΧΑΝ ΤΟ 1912, ΔΕΝ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΦΘΗΚΑΝ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΟΡΘ. ΚΟΙΝ. ΒΕΡΟΙΑΣ

1. **Η Παλιά Μητρόπολη** (11ου αι., Άγιοι Απόστολοι, πιθανά, ναός των αποστόλων Πέτρου και Παύλου). Δεν περιλαμβάνεται στον πίνακα του παραρτήματος του Κανονισμού της Ελληνικής Ορθόδοξου Κοινότητας Βεροίας, επειδή αυτός συντάχθηκε πριν από την απελευθέρωση της Βέροιας από τον τουρκικό ζυγό (ψηφίστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1912, ενώ η Βέροια απελευθερώθηκε στις 16 Οκτωβρίου του ίδιου έτους 1912). Στις 12 Φεβρ. 1912 ήταν ακόμη τζαμί.

2. **Ναός του Αγίου Διονυσίου του Ολυμπίου**, οδός Καστανιάς. (19ου αιώνα). Δεν συμπεριλαμβάνεται στον πίνακα του Κ.Ο.Κ. Βεροίας επειδή, όταν αυτός συντάχθηκε ο ναός του Αγίου Διονυσίου του Ολυμπίου δεν ανήκε στην Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης αλλά ήταν μετόχι της μονής του Αγίου Διονυσίου του Ολύμπου.

3. **Ναός της Αγίας Παρασκευής** (αρχαιότερος του 15ου αι.). Είχε μετατραπεί σε τζαμί (Φιριντζή ή Καζαντζή τζαμί ή τζαμί της Μελικής ή της Αρκούδας, πάροδος Πλατάνων). Κάηκε από την πυρκαγιά του 1864 και κατεδαφίστηκε γύρω στα 1920. Δεν συμπεριλήφθηκε στον πίνακα του Κ.Ο.Κ. Βεροίας επειδή, όταν συντάχθηκε αυτός, ο ναός της Αγίας Παρασκευής, που προαναφέρθηκε, θεωρούνταν ως ερειπωμένο τζαμί και όχι ως ερειπωμένη εκκλησία, όπως την έβλεπε ο κόσμος μετά την απελευθέρωση της Βέροιας.

Σημείωση: Με την προσθήκη των παραπάνω ο αριθμός των ναών που υπήρχαν στη Βέροια το 1912 ανεβαίνει στους 75.

Γ΄ ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΠΟΥ ΕΝΩ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ

ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΟΡΘ. ΚΟΙΝ. ΒΕΡΟΙΑΣ ΤΟΥ 1912 ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΙ ΣΗΜΕΡΑ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ

1. **Αγία Άννα της ενορίας Μητροπόλεως.** Βρισκόταν εκεί που χτίστηκε επί μητρ. Αλεξάνδρου το μητροπολιτικό μέγαρο.
2. **Αγία Φωτίδα της ενορίας Αγίου Ιωάννου του Ελεήμονος,** περιοχή οδού Εληάς. Ρυμοτομήθηκε το 1939.
3. **Άγιος Νικόλαος ο Ξυλοτραφής** (και Άγιος Ελευθέριος), περιοχή συμβολής οδών Μ. Καρακωστή και Εδέσσης. Ρυμοτομήθηκε το 1975.
4. **Παναγία Κυριώτισσα της ενορίας Αγίων Αναργύρων.** Κατεδαφίστηκε το 1975. Στη θέση της (Λεωφ. Ανοίξεως 80) ιδρύθηκε πολυκατοικία.
5. **Άγιος Βασίλειος της ενορίας Αγίου Αντωνίου.** Στη θέση του χτίστηκε πολυόροφη οικοδομή όπου μεταξύ των άλλων στεγάζεται και το Πνευματικό Κέντρο της Μητροπόλεως. (οδός Ελ. Βενιζέλου αρ. 29)

Δ' ΠΟΣΟΙ ΝΑΟΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΒΕΡΟΙΑ

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι από τους δεκαεννέα ναούς που ήταν ερειπωμένοι το 1912 απόμειναν μόνο δύο κουβούκλια, και ότι από τους πενήντα τρεις που ήταν "ακέραιοι" κατεδαφίστηκαν οι πέντε, που προαναφέρθηκαν, τότε βλέπουμε ότι απέμειναν σαράντα οχτώ ναοί (εκκλησιές και παρεκ-

κλήσια). Αν στους σαράντα οχτώ αυτούς ναούς (μέσα στους οποίους συγκαταλέγονται και οι ναοί Αγίας Βαρβάρας και της Έξω Παναγιάς, που χτίστηκαν στη θέση παλιών) προστεθούν και δύο που για προαναφερθέντες λόγους δεν συμπεριλήφθηκαν στο παράρτημα του Κ.Ο.Κ. (η παλιά Μητρόπολη και ο Άγιος Διονύσιος του Ολύμπου) και μία, κτίσμα του 20ου αιώνα, οι Νέοι Άγιοι Ανάργυροι, τότε προκύπτει ένα σύνολο πενήντα ένα (51) ναών.

Μία πρόταση

Θα ήταν, νομίζω, πράξη απόδοσης δικαιοσύνης, α) αν οι δρόμοι της Βέροιας, που ανοίχτηκαν με τη ρυμοτόμηση ναών, έπαιρναν τα ονόματα των ρυμοτομηθέντων ναών (αν δηλαδή η οδός Εδέσσης π.χ. μετονομαζόταν σε οδό Αγίων Νικολάου Ξυλοτραβηχτή και Ελευθερίου, η οδός Εληάς σε οδό Αγίας Φωτίδας, η οδός Προφήτου Ηλιού σε οδό Παναγιάς Χρυσοβενετίκισσας κ.ο.κ., εφόσον μάλιστα ο ναός του Προφήτη Ηλία στέκεται ακόμη όρθιος, αν και σαν λησμονημένος, με πρόσβαση από την οδό Ιπποκράτους και μπορεί, αν το αποφασίσουν οι αρμόδιοι-υπεύθυνοι γρήγορα να αναπαλαιωθεί και να λειτουργηθεί) και β) αν εντοιχίζονταν πλάκες με ενημερωτικές επιγραφές στις προσόψεις των κτιρίων που οικοδομήθηκαν στους χώρους των ναών.

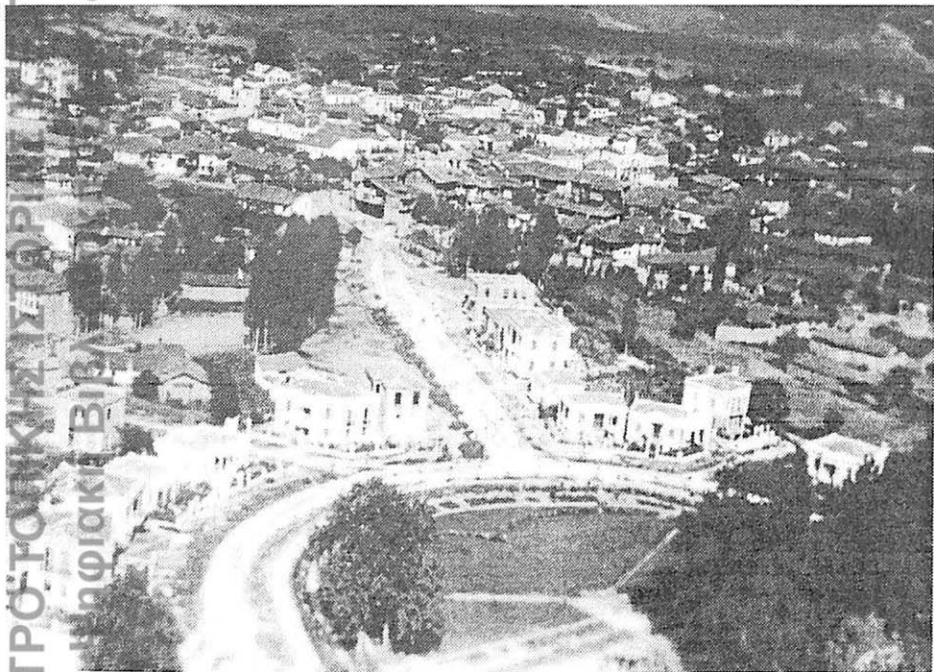
Αυτό νομίζω πως μας το επιβάλλει και ο σεβασμός στην ιστορία της πανάρχαιας πόλης μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. Χ. Χιονίδη, *Ιστορία της Βέροιας* τομ. Β', βυζ. χρόνοι, Θεσ/νίκη 1970
2. Θ. Παπαζώτου, *Η Βέροια και οι ναοί της* (11ος -18ος αι.) Αθήνα 1994
3. Θωμά Γαβριηλίδη, *Προσκύνημα στα ιερά της θεοσώστου πόλεως Βεροίας* (ναοί, κειμήλια, ενθυμήσεις, αναμνήσεις, σχόλια) Βέροια 1996
4. *Ο Βυζαντινός ναός της Παναγιάς Περιβλέπτου στη Βέροια*, έκδοση ενορίας Αγίων Αναργύρων, Βέροια 2003.

Η Τοπική Ιστορία στο σχολείο

Ένα
μάθημα
για τη
Βέροια

ΛΑΜΠΡΗ ΧΑΡΑ

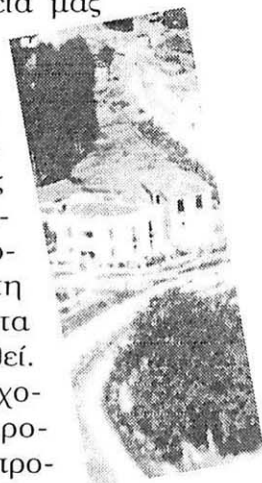
νταν ύποπτη και πιστευόταν ότι αντιστρατευόταν την εθνική ταυτότητα¹. Από τη δεκαετία όμως του '70 αλλάζει η φυσιογνωμία των ιστορικών σπου-

Η Τοπική Ιστορία είναι μια σύγχρονη πρόταση στη διδακτική πραγματικότητα που έχει σκοπό να συνδέσει τη σχολική γνώση με την έρευνα, να απελευθερώσει το μαθητή από την αφηγηματική προσέγγιση της ιστορίας και να τον οδηγήσει στη βιωματική εμπειρία. Η ιστορία έχει ύπαρξη μόνο από τη στιγμή που οι άνθρωποι την αντιλαμβάνονται και τη βιώνουν και χωρίς αυτά τα στοιχεία παύει να υπάρχει ιστορικότητα.

Μέχρι τώρα στη χώρα μας η Τοπική Ιστορία υπήρξε αντικείμενο ενασχόλησης τοπικών λογίων που μέσα απ' αυτή εκδηλώνουν την αγάπη τους για τον τόπο τους. Οι απόψεις που κυριαρχούσαν στο χώρο της Ιστορίας ήταν ότι η ιστορία του έθνους- κράτους, η γενική, εθνική ιστορία είναι αυτή που υπηρετεί την ομογενοποίηση των πληθυσμών, ενώ αντίθετα η Τοπική Ιστορία θεωρού-

δών. Η μικρο-ιστορία* διεκδικεί χώρο από τις μακρο-ιστορικές αναλύσεις και "γενική" ιστορία δεν υφίσταται παρά μόνο με την εκδοχή των πολλών και διαφορετικών ιστοριών².

Σήμερα στα σχολεία μας εισάγεται ως μάθημα η Τοπική Ιστορία, αναπτύσσεται όμως στο περιθώριο της γενικής- εθνικής ιστορίας και δεν δημιουργούνται οι ανάλογες προϋποθέσεις στη σχολική δραστηριότητα ώστε να υποστηριχθεί. Η αναφορά της στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα ενέχει τον προαιρετικό χαρακτήρα και δεν υποστηρίζεται από ανάλογα προγράμματα. Ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές

* ο όρος επινοήθηκε για να σηματοδοτήσει τη μετανάστευση του ενδιαφέροντος από τις μάζες και τις κοινωνικές τάξεις, στα άτομα. Carlo Ginburg, *Το τυρί και τα σκουλήκια. Ο κόσμος ενός μυλωνά του 16ου αι.*, Αθήνα 1994.

χώρες η
Τοπική
Ιστορία
περιέχεται

στα αναλυτικά προγράμματα από τις αρχές του αιώνα (π.χ. Γαλλία) και έχει ως στόχο να ενισχύσει τη γενική ιστορία.

Με την υποστήριξη της Τοπικής Ιστορίας οι μαθητές της πόλης μας θα έχουν τη δυνατότητα μέσα από αυτό το μάθημα να εμπεδώσουν βιωματικά την έννοια του ιστορικού χρόνου και χώρου και της αδιάσπαστης ενότητας τους.

Παραδείγματα θεματογραφίας από τη Βέροια.

Τοπογραφία

Η αναζήτηση της προέλευσης των τοπωνυμίων της πόλης, της συνοικίας, της οδού που κατοικεί κανείς, αποτελεί μια καλή εφόρμηση γιατί όλοι οι μαθητές ενδιαφέρονται να μάθουν για την ονομασία του χώρου τους π.χ. η λέξη *Βέροια* είναι σύνθετη από το ρήμα *φέρω* και από τη λέξη *ρους*, παράγωγο του ρήματος *ρέω*, που σημαίνει η πόλη που έχει άφθονο νερό³. Βιώνοντας την ιστορική πορεία μπορεί κανείς να αναζητήσει το ρόλο που έπαιξε το νερό στην ιστορία της Βέροιας μέχρι και τις ημέρες μας.

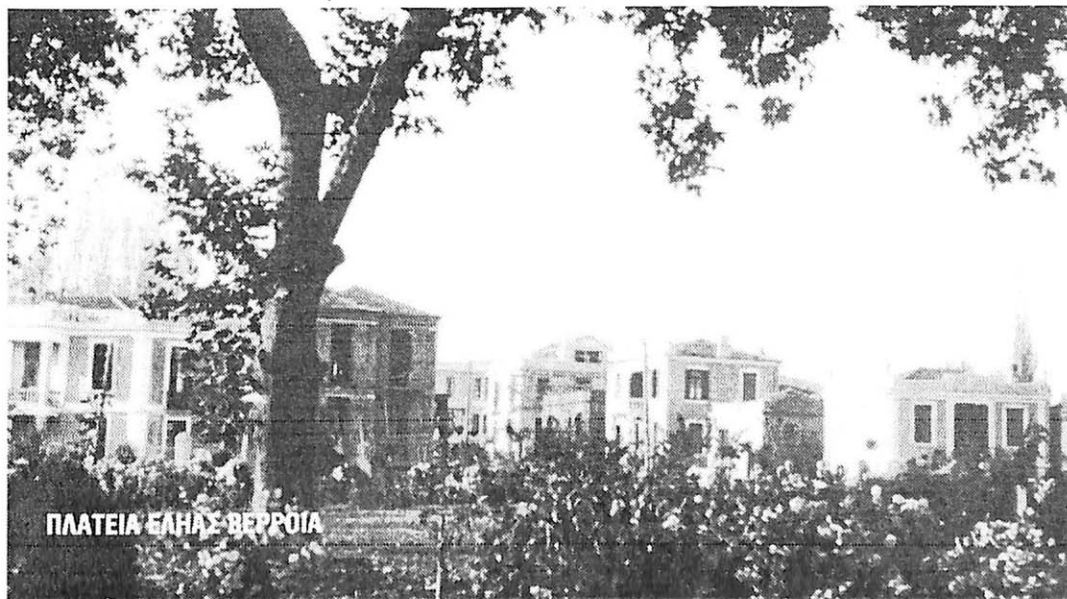
Μια άλλη αναζήτηση μπορεί να γίνει στον οικιστικό χώρο της πόλης παρατηρώντας τις παραδοσιακές συνοικίες Μπαρμπούτα-Κυριώτισσα και εντάσσοντάς τις στα ευρύτερα πλαίσια της Βαλκανικής αρχιτεκτονικής, οδηγείται από το στενότερο στο ευρύτερο περιβάλλον. Μέσα από αυτή τη θεώρηση μπορούμε να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα για

Η Τοπική Ιστορία στο σχολείο. Ένα μάθημα για τη Βέροια.

τις λανθασμένες οικιστικές επιλογές των δεκαετιών '60 -'70 αλλά και στη σύγχρονη έλλειψη συνείδησης.

Αναζητώντας τους αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, αρχαία τείχη, βυζαντινές- μεταβυζαντινές εκκλησίες, οθωμανικά μνημεία ανακαλύπτουμε ότι η πόλη διατηρεί τον ίδιο πολεοδομικό ιστό από την αρχαιότητα ως σήμερα. Η αρχαία Βέροια είναι μια χαμένη πολιτεία. Είναι ένα από τα λιγοστά ασικά κέντρα της Μακεδονίας και μάλιστα με απaráλλακτο το όνομά της όπου οι διαδεχόμενες η μια την άλλη γενεές βύθισαν την αρχαία πόλη κάτω από νεότερα κτίσματα⁴.

Είναι εντυπωσιακό για την ιστορική συνείδηση των μαθητών να ανακαλύψουν ότι στο υπόγειο πιθανά της πολυκατοικίας τους διατηρούνται λείψανα της αρχαίας πόλης.

Καθημερινές δραστηριότητες

Τα επαγγέλματα του χθες οδήγησαν στο χαρακτηρισμό της περιοχής ως αγροική. Μπορούν οι μαθητές να αναζητήσουν στο σήμερα αν υφίσταται αυτός ο χαρακτηρισμός ή αν η πόλη τους έχει αλλάξει φυσιογνωμία.

Θέματα αυτού του είδους δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να τα προσεγγίζουν μέσα από το ίδιο τους το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και

να συνειδητοποιήσουν ότι η συλλογική μνήμη των ανθρώπων και οι μαρτυρίες τους διασώζουν ένα μεγάλο σώμα ιστορικών πληροφοριών.

Τοπική κοινωνία

Σταυροδρόμι γεωγραφικό και πολιτιστικό αποκαλείται η Βέροια. Αναπλάθοντας την εικόνα της τουρκοκρατούμενης Βέροιας πληροφορούμαστε από τον Ελβιγιά Τσελεμπή ότι την Βέροια την κατοικούσαν Έλληνες, Τούρκοι, Εβραίοι, Λατίνοι (Βλαχόφωνοι), Σέρβοι, Βούλγαροι⁵. Η σημερινή εικόνα παρουσιάζει και πάλι στοιχεία πολιτιστικής συνύπαρξης (Βλάχοι, Πόντιοι, Ντόπιοι). Οι μαθητές λοιπόν μέσα απ' αυτή την έρευνα συνειδητοποιούν τη σχέση παρόντος-παρελθόντος. Τους δίνεται η δυνατότητα επεξεργασίας τοπικών ιστορικών πηγών

(παράδοση, ιστορικά αρχεία) και βιώνουν ότι ανήκουν κάπου συγκεκριμένα.

Γενικότερα οι μαθητές μέσα από το μάθημα της Τοπικής Ιστορίας έχουν τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας του στενότερου και ευρύτερου περιβάλλοντος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ίδια τους τη ζωή. Βιώνουν τη μοναδικότητα και την πολυπλοκότητα της δικής τους κοινωνίας όπου εκεί διαμορφώνεται και οικοδομείται το δικό τους παρόν. Ευαισθητοποιούνται πάνω στα προβλήματα της Τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και νιώθουν την ανάγκη της συμμετοχής στη διαδικασία αναζήτησης λύσεων στα προβλήματα.

Παραμερίζονται τέλος τα όρια του κλειστού σχολείου και του κόσμου έξω απ' αυτό, μ' ένα μάθημα ζωής.

Σημειώσεις:

1,2 Ρεπούση Μαρία, *Τοπικές Ιστορίες στο σχολείο*, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ.χ.112, 2000

3 Χιονίδης Γ., *Ιστορία της Βέροιας*, Α'Β', Βέροια, 1960-70

4 Brocas- Dejlassieux L., *Αρχαία Βέροια*, Βέροια, 1999

5 Δημητριάδη Βασίλη, *Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Ελβιγιά Τσελεμπή*, Θεσσαλονίκη, 1973

ΤΑ ΟΔΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Προσεγγίσεις στη φυσιογνωμία μιας επαρχιακής πρωτεύουσας στη μεταπολεμική περίοδο

ΒΑΣΙΛΗΣ Κ. ΔΑΛΚΑΒΟΥΚΗΣ

Α' ΜΕΡΟΣ

1) Ο χρόνος ονοματοθεσίας

Για την περίοδο πριν από το 1960 οι πληροφορίες για την ονοματοθεσία των οδών της Βέροιας είναι λίγες και έμμεσες. Προέρχονται από το παλιότερο σωζόμενο έγγραφο ονοματοθεσίας του Αρχείου (αρ. απ. 146/2-6-1960), μέσω του οποίου επιχειρείται να ονομαστούν για πρώτη φορά 14 ανώνυμοι δρόμοι και να μετονομαστούν άλλοι 62. Απ' ό,τι φαίνεται από το έγγραφο, πρόκειται για την πρώτη απόπειρα μαζικής ονοματοθεσίας της μεταπολεμικής περιόδου, δραστηριότητα που είχε αδρανήσει για δύο τουλάχιστον δεκαετίες. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούμαστε έμμεσα από μια σημαντική πληροφορία που διασώζεται σε δύο μεταγενέστερα έγγραφα (αρ. απ. 62/11-3-1975 και αρ. απ. 197/29-6-1976) σχετικά με την καταστροφή των παλιότερων αρχείων ονοματοθεσίας από πυρκαγιά¹ στις 4-5-1944.

Το γεγονός βέβαια ότι για την περίοδο από το 1944 ως το 1960 δεν υπάρχουν αρχειακές πληροφορίες για ονοματοθεσία οδών, δε σημαίνει απαραίτητα πως κάτι τέτοιο δε συνέβη. Αντίθετα είμαστε σε θέση από τις πληροφορίες του πρώτου εγγράφου (αρ. απ. 146/2-6-1960) να αναγνωρίσουμε τουλάχιστον πέντε οδούς (Έλλης, 28ης Οκτωβρίου, Δαβάκη, Γράμμου και Πίνδου) που λογικά ονομάστηκαν ή μετονομάστηκαν μετά τον Οκτώβριο του 1944, αφού

¹Το κείμενο αυτό είναι το προϊόν μιας ερευνητικής απόπειρας που διενεργήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος της Τοπικής Ιστορίας από μια ομάδα μαθητών της Γ' τάξης του 2ου Γυμνασίου Βέροιας υπό την εποπτεία του γράφοντος κατά την ακαδημαϊκή χρονιά 2001-2002. Παρουσιάστηκε σε σεμινάριο Φιλολόγων που πραγματοποιήθηκε στη Βέροια στις 5/2/2002.

¹Πρόκειται προφανώς για καταστροφή που προκάλεσαν οι γερμανικές κατοχικές αρχές, αφού όπως είναι γνωστό λίγο καιρό πριν την αποχώρησή τους τα κατοχικά στρατεύματα προέβησαν συστηματικά σε καταστροφές αρχειακού υλικού. Ωστόσο για την περίπτωση της Βέροιας πρόκειται για δική μας υπόθεση που δεν επιβεβαιώσαμε από άλλη πηγή.

αναφέρονται σε γεγονότα ή πρόσωπα της περιόδου 1940-1949. Ειδικότερα η οδός Γράμμου², καθώς υποθέτουμε ότι αναφέρεται στα γεγονότα του Αυγούστου του 1949 (ήττα του Δημοκρατικού Στρατού), θα πρέπει να έλαβε το όνομά της κατά τη δεκαετία του 1950, δηλαδή μετά την οριστική λήξη του Εμφυλίου και την επικράτηση της Δεξιάς.

Τέλος από το ίδιο έγγραφο επίσης πληροφορούμαστε για τη διπλή ονομασία δύο σημαντικών αρτηριών της πόλης την περίοδο αυτή, της οδού Βενιζέλου ή Αγίου Ιωάννη και της οδού Βασιλέως Κωνσταντίνου ή Κεντρική. Το γεγονός της διπλής ονομασίας των οδών αυτών θα πρέπει να μας οδηγήσει στο έμμεσο συμπέρασμα πως ονοματοθετήθηκαν σχετικά πρόσφατα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως εντάσσονται στην περίοδο 1944-1960. Αντίθετα μάλιστα, με βάση τα ιστορικά δεδομένα αλλά και την προηγούμενη ερευνητική εμπειρία σε ζητήματα ονοματοθεσίας οδών³, θα πρέπει με σχετική ασφάλεια να τις εντάξουμε στην περίοδο του Μεσοπολέμου (1919-1936).

Η δραστηριότητα ονοματοθεσίας πάντως είναι ιδιαίτερα περιορισμένη **κατά το διάστημα 1961-1967**. Συνολικά ονομάζονται μόλις δύο ανώνυμες οδοί (αρ. απ. 49/13-2-1961) και σημειώνονται δύο μετονομασίες (αρ. απ. 176/19-10-1964 και αρ. απ. 87/5-4-1965), η δεύτερη από τις οποίες αφορά την πλατεία Ωρολογίου που μετονομάζεται σε πλατεία Κωνσταντίνου Ρακτιβάν. Ο περιορισμός της ονοματοθεσίας την περίοδο αυτή θα πρέπει να οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους: α) την απροθυμία του Υπουργείου Εσωτερικών να εγκρίνει αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου για αδρόες μετονομασίες οδών, αφού «δεν τεκμηριώνεται επαρκώς η ανάγκη για κάτι τέτοιο», όπως πληροφορούμαστε από την απόφαση 146/2-6-1960, μια απροθυμία που λειτουργεί κατασταλτικά για την τοπική εξουσία και β) την πιθανή απουσία ανώνυμων οδών για ονοματοθεσία την περίοδο αυτή. Όπως φαίνεται, άλλωστε από το έγγραφο που προαναφέραμε (146/2-6-1960) η περιφερειακή

οδός της εποχής αυτής ονοματοθετείται ως οδός Ανοίξεως, κάτι που υποδηλώνει και την περιορισμένη οικιστική ανάπτυξη της πόλης την ίδια χρονική περίοδο.

Αντίθετα, εκρηκτική φαίνεται να υπήρξε στη Βέροια η οικοδομική δραστηριότητα κατά τα πρώτα τουλάχιστον **χρόνια της απριλιανής Δικτατορίας**. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει από το έβδομο χρονολογικά έγγραφο του Αρχείου (αρ. απ. 104/18-5-1971), με το οποίο ονοματοθετούνται συνολικά 109 ανώνυμες οδοί της πόλης. Πρόκειται για το μεγαλύτερο έγγραφο ονοματοθεσίας ως τη στιγμή αυτή, με δεδομένο ότι σ' ολόκληρη την περίοδο (1967-1974) ονομάζονται 111 ανώνυμες οδοί και μετονομάζεται μόλις μία, οι ενοποιημένες πλέον Κολοκοτρώνη και Μ. Μπότσαρη σε Μ. Μπότσαρη. Στα αξιοσημείωτα συμβάντα της περιόδου αυτής θα πρέπει να εντάξουμε και την απόπειρα μετονομασίας της ίδιας οδού (Μ. Μπότσαρη) σε οδό 21ης Απριλίου από το Δημοτικό Συμβούλιο (αρ. απ. 294/9-10-1967), απόφαση ωστόσο που δεν εγκρίνεται από το Υπουργείο Εσωτερικών, αφού «το όνομα της λεωφόρου είναι ιστορικό και επιβάλλεται να διατηρηθεί». Στην προτροπή του Υπουργείου να δοθεί το όνομα της «21ης Απριλίου» σε άλλη οδό, το Δημοτικό Συμβούλιο τελικά κώφευσε, αφού τέτοιο όνομα δε δόθηκε ποτέ σε οδό της πόλης, όπως φαίνεται και από την απόφαση 104/18-5-1971, την οποία προαναφέραμε.

Τον περιορισμένο αριθμό εγγράφων ονοματοθεσίας της περιόδου 1967-1974 διαδέχεται μια πληθώρα εγγράφων που δείχνει μια ιδιαίτερα έντονη κινητικότητα στο ζήτημα που μας απασχολεί **κατά την πρώτη επταετία της Μεταπολίτευσης (1975-1981)**, χωρίς πάντως να αφορά έναν αντίστοιχα μεγάλο αριθμό οδών. Πρόκειται για 14 έγγραφα που ονομάζουν μόλις 17 ανώνυμες οδούς και μετονομάζουν 3, αφού οι αποφάσεις των 6 από τα 14 έγγραφα αφορούν μετονομασίες οδών που δεν εγκρίνονται από τη Νομαρχία Ημαθίας, εντολοδόχο πλέον του Υπουργείου Εσωτερικών για τα ζητήμα-

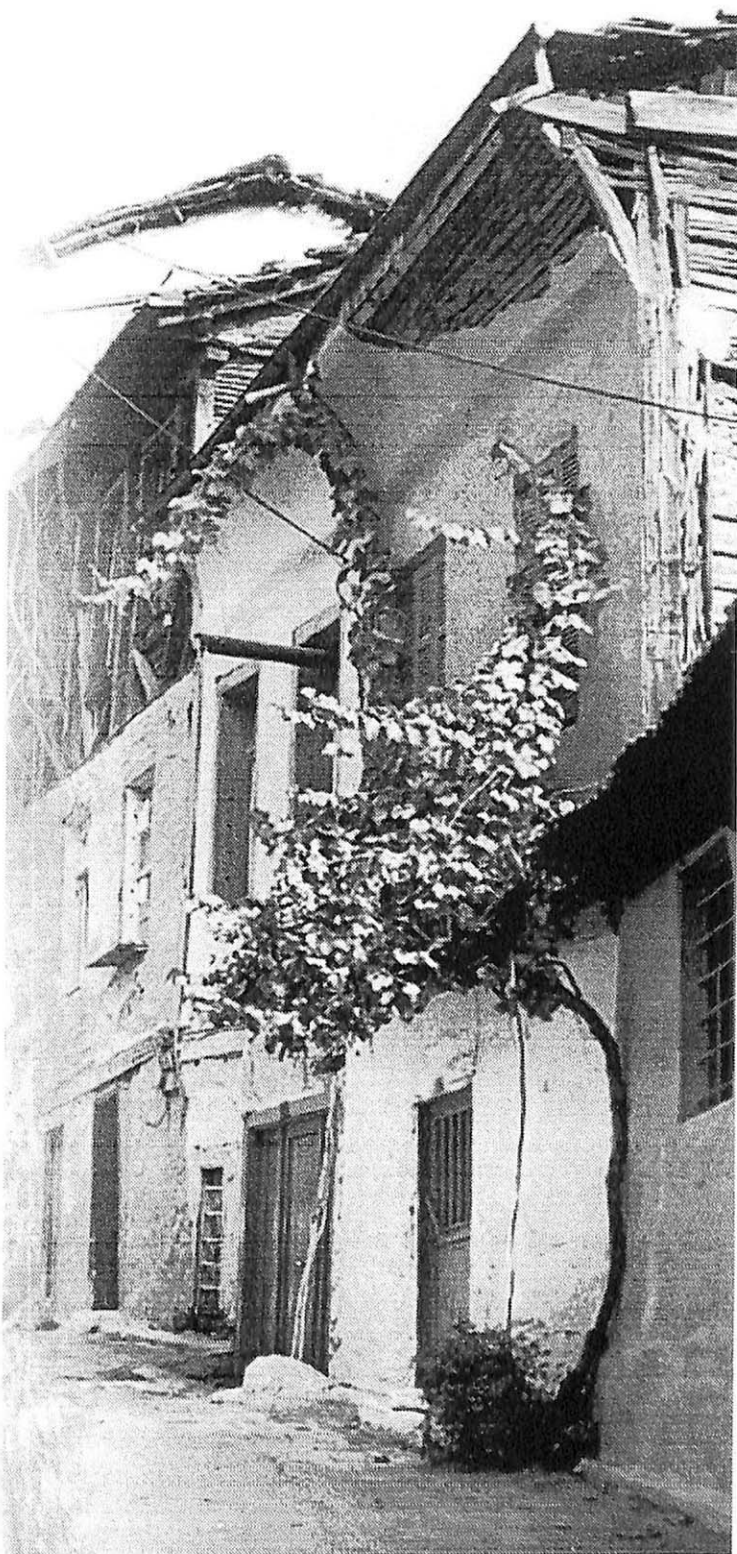
² Το ίδιο ισχύει και για την οδό Κονίτσης, που υποθέτουμε ότι ονοματοθετήθηκε έτσι προς τιμήν της αποτελεσματικής αντίστασης του κυβερνητικού στρατού στις επιθέσεις του Δημοκρατικού Στρατού στη διάρκεια του Εμφυλίου (1947) στη μικρή αυτή πόλη της Ηπείρου. Για την οδό Κονίτσης επίσης δε γνωρίζουμε τον ακριβή χρόνο ονοματοθεσίας.

³ Για ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αναφέρεται στην «περιπέτεια» των οδών Ελ. Βενιζέλου και Βασ. Κωνσταντίνου στην Πρέβεζα κατά την περίοδο του «Εθνικού Διχασμού». Βλ. Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, «Η αποτύπωση των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων στην ονοματοθεσία των οδών της Πρέβεζας», *Η Ιστορία της Πρέβεζας. Πρακτικά Α' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου* (Πρέβεζα 22-24/7/1989), εκδ. Δήμου Πρέβεζας, Πρέβεζα 1993 σ. 249-273 και ειδικά 253-258.

τα αυτά. Αν μάλιστα συνυπολογίσει κανείς και το γεγονός ότι οι 10 από τις 17 ανώνυμες οδούς ονομάζονται με ένα μόνο έγγραφο (αρ. απ. 408/14-10-1980), μπορεί να υποθέσει βάσιμα πως η περίοδος αυτή φαίνεται να χαρακτηρίζεται από έναν διαρκώς αυξανόμενο ανταγωνισμό ανάμεσα στο φορέα της τοπικής εξουσίας που είναι αιρετός (Δημοτικό Συμβούλιο) και τον εκπρόσωπο της κεντρικής εξουσίας (Νομάρχης) που είναι διορισμένος.

Ο ανταγωνισμός αυτός, όπως τουλάχιστον διαφαίνεται από τα έγγραφα του Αρχείου, εγκαινιάζεται με δύο αποτυχημένες μετονομασίες της οδού Ξάνθης πρώτα σε οδό Αλεξάνδρου Παναγούλη (αρ. απ. 197/29-6-1976) και στη συνέχεια σε Αντωνίου Αντωνιάδη (αρ. απ. 230/28-6-1977) και συνεχίζεται με δύο άλλες επίσης αποτυχημένες απόπειρες μετονομασίας της οδού Εδέσσης σε οδό Δημ. Μούμογλου (αρ. απ. 466/31-10-1978 και αρ. απ. 267/19-6-1979). Στις τρεις από τις τέσσερις απορριπτικές αποφάσεις της Νομαρχίας επαναλαμβάνεται μονότονα το σκεπτικό ότι «η συχνή αλλαγή των ονομάτων των οδών επιφέρει σύγχυση και ανωμαλία μεταξύ των υπηρεσιών και των πολιτών», ενώ στην περίπτωση του ονόματος του Αλέξανδρου Παναγούλη υιοθετείται η μάλλον υποκριτική δικαιολογία ότι ο Παναγούλης πρέπει να τιμηθεί από το Δήμο καταγωγής του! Η κορύφωση της αντίθεσης αυτής φαίνεται να επέρχεται λίγο αργότερα, όταν η Νομαρχία Ημαθίας εγκρίνει τις 10 από τις 11 ονομασίες ανωνύμων οδών που αποφάσισε το Δημοτικό Συμβούλιο (αρ. απ. 408/14-10-1980), απορρίπτοντας μόνο το όνομα του Γρηγόρη Λαμπράκη με το σκεπτικό ότι «η ονομασία αυτή δημιουργεί κινδύνους αναζωπυρώσεως των πολιτικών παθών». Απ' ότι φαίνεται όμως τα πολιτικά πάθη ήταν ήδη αρκετά οξυμένα την εποχή αυτή, αφού το Δημ. Συμβούλιο επέλεξε να προσφύγει κατά της απόφασης (8-1-1981), για να δικαιωθεί αργότερα από τη νέα ηγεσία του Υπουργείου Εσωτερικών (9-2-1982).

Η δικαίωση του Δημοτικού Συμβουλίου, που οφείλεται εμφανώς στην αλλαγή του πολιτικού κλίματος, φαίνεται να εγκαινιάζει μια περίοδο ηρεμίας στις σχέσεις ανάμεσα στο Δήμο και τη Νομαρχία Ημαθίας, η οποία διαρκεί ολόκληρη **τη δεύτερη περίοδο της Μεταπολίτευσης (1981-1990)**. Η δραστηριότητα ονοματοθεσίας, βέβαια, εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, αφού στο Αρχείο υπάρ-

χουν μόνο τέσσερις σχετικές αποφάσεις με τις οποίες ονομάζονται συνολικά 33 ανώνυμες οδοί. Ωστόσο η μικρή κινητικότητα σε σχέση με το γεγονός ότι η Νομαρχία δε φέρει προσκόμματα ανάλογα με αυτά της προηγούμενης περιόδου, επιβεβαιώνει ως ένα βαθμό τον ισχυρισμό μας. Παράλληλα

την περίοδο αυτή ενεργοποιείται ο παράγοντας δημότες της πόλης είτε μέσω της συγκρότησης επιστημονικής επιτροπής για την πρόταση οδωνυμίων προς το Δημοτικό Συμβούλιο είτε μέσω της αυτόβουλης πρότασης εκ μέρους των δημοτών: στην απόφαση 121/16-5-1985 για παράδειγμα πληροφορούμαστε ότι η αρμόδια επιτροπή προτείνει μεταξύ άλλων το όνομα του Ηλία Νόβα, ενώ οι κάτοικοι των Ο.Τ. (οικοδομικών τετραγώνων) 444-445, 446 και 447 ζητούν και πετυχαίνουν ο ανώνυμος δρόμος που τα διασχίζει να ονομαστεί οδός Σερβίων, γιατί οι ίδιοι κατάγονται από την κωμόπολη αυτή. Η δεύτερη περίπτωση, ωστόσο, είναι το μοναδικό παράδειγμα μιας συνειδητής ονοματοθεσίας με χαρακτηριστικά στενότερου τοπικού προσδιορισμού μέσα στον πολεοδομικό ιστό. Παρά το γεγονός ότι η πόλη μεγαλώνει σταδιακά, προφανώς λόγω της εισροής κατοίκων από την ευρύτερη περιφέρεια, οι νέοι αυτοί κάτοικοι δε φαίνεται να επιζητούν την επισήμανση της παλιότερης τοπικής τους ταυτότητας στα οδωνύμια, κάτι που αποτέλεσε κανόνα στην περίπτωση των ποντιακής και γενικότερα προσφυγικής καταγωγής κατοίκων σε προηγούμενες περιόδους⁴.

Για την τελευταία περίοδο της Μεταπολίτευσης, δηλαδή τη **δεκαετία του 1990**, οι αρχειακές πληροφορίες σχετικά με το ζήτημα της ονοματοθεσίας των οδών στην πόλη είναι πολλές και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες. Το Δημοτικό Συμβούλιο καλείται να επιλύσει μια σειρά από φλέγοντα ζητήματα όπως α) να αντιμετωπίσει την πληθώρα των ανώνυμων οδών που προέκυψαν από την οικοδομική δραστηριότητα της προηγούμενης περιόδου, β) να επιλύσει χρονίζοντα ζητήματα ονοματοθεσίας στο ιστορικό κέντρο της πόλης, γ) να τιμήσει τοπικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες με σημαντική δράση και δ) να εξισορροπήσει τις όποιες αντιθέσεις αναδεικνύονται στο τοπικό επίπεδο, στην προσπάθειά του να φέρει σε πέρας τους τρεις πρώτους στόχους.

Το πρώτο ζήτημα αντιμετωπίζεται μ' ένα ογκώδες έγγραφο (αρ. απ. 44/1-2-1993), με το οποίο «βαφίζονται» συνολικά 376

ανώνυμοι δρόμοι και πλατείες. Για να εκτιμηθεί το εύρος της ονοματοθεσίας που επιτελείται, αρκεί να αναφέρουμε ότι οι ως τότε «βαφτισμένοι δρόμοι»- κατά την έκφραση του εγγράφου- είναι 283 και χρειάζεται να «βαφιστούν» άλλοι 380. Το Δημοτικό Συμβούλιο αξιοποιεί τις προτάσεις των συνοικιακών συμβουλίων της πόλης και σε συνεργασία με την επιστημονική επιτροπή δίνει την οριστική λύση στο ζήτημα. Λίγο νωρίτερα (αρ. απ. 165/13-4-1992) με την ονομασία της «νέας περιφερειακής» της πόλης σε Λεωφόρο Μανόλη Ανδρόνικου είχαν ουσιαστικά προσδιοριστεί εκ νέου τα όρια της πόλης και παράλληλα το μέγεθος του προβλήματος της ονοματοθεσίας που είχε αντιμετωπίσει το Δημοτικό Συμβούλιο. Συμπληρωματική προς την πρώτη απόφαση είναι και η υπ. αριθμ. 120/29-3-1993, με την οποία ονομάζονται ακόμη 15 ανώνυμες οδοί που είχαν διαφύγει της προσοχής του Δημοτικού Συμβουλίου κατά τη συνεδρίαση της 1-2-1993.

Από ανάλογη αποτελεσματικότητα, εξάλλου διακρίνονται οι προσπάθειες του Δημοτικού Συμβουλίου για τη διευθέτηση και των υπολοίπων ζητημάτων που προδιαγράψαμε. Το σημαντικότερο απ' αυτά φαίνεται πως ήταν η οριστικοποίηση του ονόματος της οδού Βασιλέως Κωνσταντίνου ή Κεντρική, για την οποία όπως ήδη επισημάναμε δεν υπήρχε συγκεκριμένη απόφαση, παρά το γεγονός ότι- πιθανότατα από το Μεσοπολέμο- διατηρούσε τη διπλή της ονομασία. Παρά τις διαφωνίες που καταγράφονται στο έγγραφο υπ. αριθμ. 344/22-5-1995, διαφωνίες που προέρχονται από τις τρεις διαφορετικές προτάσεις που κατατίθενται («Βασιλέως Κωνσταντίνου (Κεντρικής)»- «Κεντρική»- «Κεντρικής») η απόφαση για την οριστική ονομασία του δρόμου σε «οδό Κεντρικής» λαμβάνεται τελικά κατά πλειοψηφία, αφού «έτσι έχει κατοχυρωθεί στη συνείδηση των δημοτών και το Δ.Σ. πρέπει να επικυρώσει έμπρακτα αυτό το χαρακτηρισμό». Η προσφυγή που ασκήθηκε εναντίον της απόφασης από το δημότη Κ.Κ. δεν είχε αποτέλεσμα, αφού σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων κρίθηκε «απαράδεκτη» ως εκπρόθεσμη.

⁴ Εξάιρεση που πρέπει να αναφέρουμε- αν και αφορά περισσότερο το παρελθόν παρά το παρόν της πόλης- αποτελεί η ονοματοθεσία της οδού Εβραίων Μαρτύρων που πραγματοποιήθηκε με την απόφαση 541/29-11-1993 του Δημοτικού Συμβουλίου, μετά από σχετικό αίτημα του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου Συντονισμού και Γνωματεύσεως, προς τιμήν «των αδικωχαμένων στο Ολοκαύτωμα Εβραίων συμπολιτών μας», όπως αναφέρεται στο έγγραφο. Να σημειώσουμε ότι η συγκεκριμένη οδός βρίσκεται απέναντι από την άλλοτε εβραϊκή συνοικία της πόλης.

Μεγαλύτερης ωστόσο έκτασης και έντασης τριβές σημειώθηκαν στις αρχές της δεκαετίας που μας απασχολεί αναφορικά με τα ονόματα των οδών Νίκου Καπετανίδη και Θεανώς Ζωγιοπούλου. Ο Νίκος Καπετανίδης, δημοσιογράφος και «Βεροιώτης Πόντιος αγωνιστής», κοσμούσε με το όνομά του ήδη από το 1975 (αρ. απ. 293/2-12-1975) μια πρώην ανώνυμη οδό μεταξύ των Ο.Τ. 81-82 της πόλης. Το Δημ. Συμβούλιο είχε αποδεχθεί τότε την εισήγηση του συμβολαιογράφου και λογοτέχνη Νίκου Σιδηρόπουλου και η Νομαρχία Ημαθίας είχε εγκρίνει τη σχετική απόφαση. Ωστόσο με την υπ. αριθμ. 42/10-2-1992 απόφασή του το Δημ. Συμβούλιο μετονομάζει την οδό Ν. Καπετανίδη σε οδό Θεανώς Ζωγιοπούλου, παρά το γεγονός ότι ένα χρόνο περίπου νωρίτερα με την υπ. αριθμ. 245/20-5-1991 απόφασή του είχε δώσει το όνομα της σημαντικής αυτής ευεργέτιδας της πόλης σε μια πρώην ανώνυμη πλατεία στην περιοχή Κτηνιατρείου. Το σκεπτικό της απόφασης του 1992 βασιζόταν στο γεγονός ότι στην οδό Ν. Καπετανίδη βρισκόταν το σπίτι της Θ. Ζωγιοπούλου, όπου στεγαζόταν πλέον η Δημοτική βιβλιοθήκη, προϊόν της δικής της δωρεάς.

Η αντίδραση στην απόφαση αυτή υπήρξε πολλαπλή: ο Νίκος Σιδηρόπουλος προσφεύγει έγκαιρα (14-2-1992) κατά της απόφασης του Δημ. Συμβουλίου, το οποίο διχάζεται από το γεγονός ότι η Νομαρχία Ημαθίας δεν ενέκρινε την απόφασή του δεδομένου ότι υπήρχε ήδη από το 1991 η ομώνυμη πλα-

τεία. Η συζήτηση στο Δημοτικό Συμβούλιο αναπόφευκτα πολιτικοποιείται (κάποιοι κάνουν λόγο για «διατάξεις ΠΑ.ΣΟ.Κ. και διατάξεις Ν.Δ.»), αλλά στο τέλος με πλειοψηφία 13 έναντι 5 ψήφων το απορριπτικό έγγραφο της Νομαρχίας επιστρέφεται ως «απαράδεκτο» (αρ. απ. 145/30-3-1992), επειδή η Νομαρχία «δεν έχει δικαίωμα από το Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα να ελέγχει τη σκοπιμότητα των αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου». Η κρίση στις σχέσεις των δύο φορέων εξουσίας, που επαναλαμβάνονται μετά από μεσολάβηση αρκετών χρόνων, λαμβάνει τέλος με την υπ. αριθμ. 7438/27-5-1992 εγκριτική απόφαση της Νομαρχίας και την αποκατάσταση του ονόματος του Νίκου Καπετανίδη: με την απόφαση⁵ 146/1992 το όνομά του δίνεται σ' ένα δρόμο μεταξύ των οδών Τερψιχόρης και Οδυσσέως, αλλά η οριστική διευθέτηση του ζητήματος επιτυγχάνεται με τις αποφάσεις α) 44/1-2-1993, αφού χρειάστηκε να καταργηθεί η απόφαση 10/1985 του Δημ. Συμβουλίου, με την οποία η οδός που έλαβε τελικά το όνομα του Ν. Καπετανίδη είχε ονομαστεί οδός Σπύρου Λούη και β) 387/29-8-1994, με την οποία ονομάστηκε πλατεία Ν. Καπετανίδη η πρώην ανώνυμη πλατεία του Ο.Τ. 489α. Τέλος με το πρώτο έγγραφο (αρ. απ. 44/1-2-1993) μετονομάζεται οριστικά και η οδός Ξάνθης σε οδό Αντωνίου Αντωνιάδη, ένα ζήτημα που όπως είδαμε χρόνιζε από τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης⁶.

Τέλος Α' ΜΕΡΟΥΣ

⁵ Η απόφαση αυτή δεν υπάρχει στο Αρχείο Ονοματοθεσίας του Δήμου Βέροιας. Την ύπαρξή της πληροφορούμαστε από τις αναφορές που γίνονται σ' αυτήν τόσο από την εγκριτική απόφαση 7438/27-5-1992 της Νομαρχίας Ημαθίας όσο και από την απόφαση 44/1-2-1993 του Δημοτικού Συμβουλίου, οι οποίες υπάρχουν στο Αρχείο.

⁶ Η εμμονή μας στα παραδείγματα αυτά δεν είναι προφανώς τυχαία. Αντίθετα, οι περιπτώσεις αυτές συνάδουν με τη διακηρυκτική αρχή του Δ.Σ. ότι πρώτο κριτήριο στην ονοματοθεσία των οδών της πόλης θα είναι η «ιστορία της πόλης», όπως τουλάχιστον διαβάζουμε στην απόφαση 44/1-2-1993. Άλλωστε τα εκάστοτε Δημ. Συμβούλια είχαν δεχτεί κριτική από σημαντικούς διαμορφωτές της κοινής γνώμης στην πόλη ότι αγνοούν ακριβώς την ιστορία αυτή (βλ. Γιάννης Αλεξιάδης, Βεροιώτικες Αράδες (Ιστορικά σημειώματα), Βέροια 1984 σ. 102). Αλλά στο ζήτημα αυτό θα επανέλθουμε στη συνέχεια.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΤΩΝ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΖΟΚΟΣ

Φυσικός

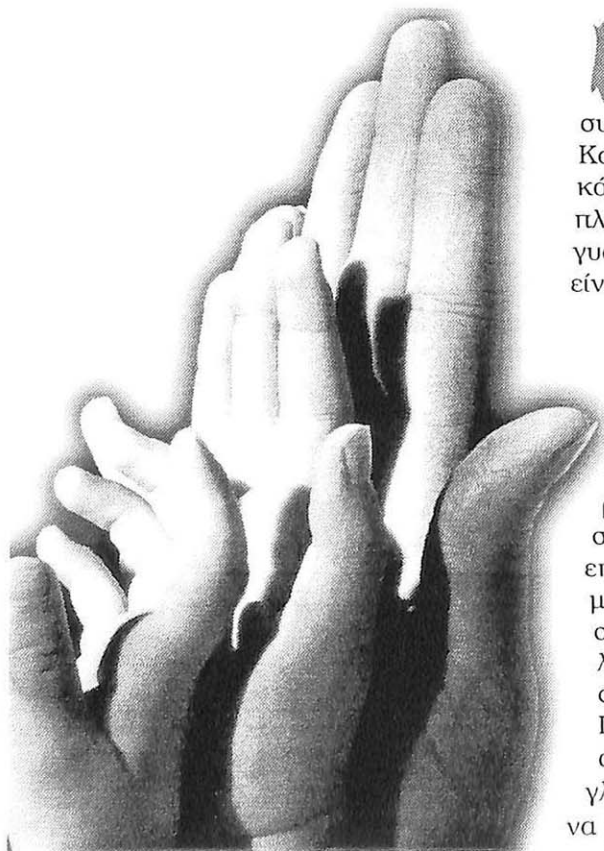
Εισαγωγή

Ξεκίνησε μικρός, γυμνός και φοβισμένος και μέρα με τη μέρα όλο και περισσότερο έντονα, ποιοτικά και ποσοτικά, καθίσταται γνώστης και διαχειριστής του «καλού» και του «κακού» που κρύβεται σε ότι αποκαλείται «Κόσμος». Όλα αυτά έχουν επιδράσει σε ότι διαμορφώνει χια να επιβιώσει, τις ομάδες και τις κοινωνίες που συγκροτεί. Πολλές φορές οι επιδράσεις είναι τέτοιες που θα μπορούσαν οδηγήσουν στην ταύτισή του με τον Σίσυφο. Η διαδρομή χια την απόκτηση της Γνώσης τον οδηγεί στην ελευθερία, αλλά ταυτόχρονα, όλο και βαθύτερα αφήνεται να κατακλύσει στο σκοτάδι των δεισιδαιμονιών, έρμαιο στα χέρια κάθε προπαγανδιστή του αποκρυφισμού. Παρόλα όμως τα οκαμπανεβάσματα, από τις ελεύθερες κορυφές της Γνώσης στα σκοτεινά θάλαδρα των δεισιδαιμονιών, η συνολική πορεία του είναι μακροσκοπικά προς τα εμπρός.

Κοινότητα και επιστήμη

Η αλληλεπίδραση του ανθρώπου με την πραγματικότητα που τον περιτριγυρίζει, αλλά και με αυτή που κουβαλάει μέσα του, οδηγεί σε ανάγκες συσπείρωσης των ατόμων και συγκρότησης Ομάδων και Κοινωνιών. Κάθε δομή θέλει να επιβιώσει και αυτό το κάνει δημιουργώντας συστήματα, νέες δομές πιο περίπλοκες. Η πολυπλοκότητα των συστημάτων είναι εχέγγο της επιβίωσης, η διατήρηση της πολυπλοκότητας είναι εγγενής τάση κάθε δομής και κάθε συστήματος δομών. **Η κοινωνική συγκρότηση είναι προϊόν ανάγκης για την ανθρωπότητα και η ποικιλότητα της είναι βασικό χαρακτηριστικό για την μακροημέρευση της.**

Ο άνθρωπος μέσα στη ασφάλεια του κοινωνικού κελύφους, κινείται προς την κατεύθυνση της ολοκλήρωσής του. Προσπαθεί, με τη χρήση των μελών του σώματός του στην αρχή και με ις επεκτάσεις που αυτός επινοεί στη συνέχεια, να ανιληφθεί, να συλλάβει το μεγάλο και να το κάνει μέρος του μικρού. Προσπαθεί να συλλάβει την πραγματικότητα, να ανιληφθεί τη μεταβολή της, να προσδιορίσει ις σταθερές και ις επαναλήψεις στις εκφάνσεις της, να καταγράψει ις νομοτελείες της. Προσπαθεί να κατανοήσει αυτό μέσα στο οποίο εξελίσσεται και αυτό που ο ίδιος ενσωματώνει, να βρει τη γλώσσα που θα τον κάνει να επικοινωνήσει μαζί του και να μεταφράσει τα αναγνώσματα που κάνει καιά τη διάρ-

κεια της προσπάθειάς του αυτής. Αποκτά γνώση και την αξιοποιεί για να ενισχύσει το κέλυφος, την κοινωνία, που τον προστατεύει και τον επιτρέπει να κινείται προς την ολοκλήρωσή του.

Στις προσπάθειές του αυτές, ο άνθρωπος, ανοίγει πολλούς δρόμους και τους περπατά για να συναντήσει τους στόχους του. Μέσα από τη διαδικασία της δοκιμής και της απόρριψης άλλους από αυτούς τους εγκαταλείπει αμέσως, άλλους τους αξιοποιεί για αρκετό χρόνο και μετά, όταν πια φτάνει στα όριά τους, τους αφήνει για άλλους καλύτερους, άλλους τους μετασχηματίζει, έτσι ώστε να είναι οι καλύτεροι δυνατοί για την πορεία του.

Το δύσκολο αυτό ταξίδι θα συνεχίζεται αενάως, μόνο που σήμερα έφθασε στο επίπεδο να έχει δημιουργήσει ένα δρόμο, τη δυναμική του οποίου θα μπορεί να έχει σύμμαχο στις προσπάθειές του. Η Επιστήμη, ως σύνολο των συστηματικών και επαληθευμένων γνώσεων, αλλά και ως μέθοδος προσέγγισης της πραγματικότητας και ενσωμάτωσής της στο ανθρώπινο και κατ' επέκταση στο κοινωνικό Είναι, είναι ο διάδρομος απογείωσης στις προσπάθειές του ανθρώπου. Είναι ότι καλύτερο δημιούργησε ο άνθρωπος για να ακουμπήσει την πραγματικότητα και να ανοίγει το δρόμο προς την ολοκλήρωσή του. «Γνώση και Δημιουργία συγκροτούν μαζί το νόημα της Επιστήμης».

Επιστήμη και απελευθέρωση

Μετά από την κατάκτηση του δρόμου της Επιστήμης, ο άνθρωπος σήμερα:

Εισέρχεται όλο και **βαθύτερα στον εαυτό του**, ακουμπάει και αποκωδικοποιεί τα περισσότερα δομικά του -σε λίγο ίσως και όλα- δεμέλια στοιχεία. Φθάνει στις εσχατιές των κυττάρων του, αφουγκράζεται το δυναμικό γίνεσθαι του γονιδιώματος και προσπαθεί να συλλάβει την

χαοτική του ολότητα. Ετοιμάζει τα σωματικά του ανταλλακτικά προσπαθώντας να ξεφύγει από τα πρωτόγονα υλικά που μέχρι τώρα χρησιμοποιεί. Ψηλαφίζει το όργανο που τον καθιστά Άνθρωπο, τον εγκέφαλο, και αρχίζει να συλλαμβάνει το ασύλληπτο. Δρα πάνω στην ύλη και τη διαμορφώνει, μπαίνει στο εσωτερικό της και την καθιστά διάφανη, γνωρίζει τα πιο καλά κρυμμένα μυστικά της, την αλλάζει ώστε να γίνει χρήσιμη για τον ίδιο και με τις ουσίες που παρασκευάζει βελτιώνει την ποιότητα ζωής του καθώς την επιμηκύνει.

Εκτινάσσεται όλο και **μακρύτερα στο διάστημα**, προσεγγίζει τον ένα μετά τον άλλο τους πλανήτες, τους δορυφόρους τους και τους αστεροειδείς του ηλιακού μας συστήματος, στέλνει στις επιφάνειές τους τεχνητούς αντιπροσώπους του και διεισδύει όλο και βαθύτερα στα μυστικά τους. Ανακαλύπτει άλλους πλανήτες, σε άλλα ηλιακά συστήματα και μελετά αστρικά φαινόμενα σε απίστευτα μακρινές αποστάσεις, κατέρχεται νοητικά στο εσωτερικό των άστρων, παρακολουθεί την πορεία τους και προσεγγίζει τις αιτίες των συμπεριφορών τους. Ακουμπά τον ορίζοντα γεγονότων των μαύρων οπών, εκεί όπου και το φως ακόμη αιχμαλωτίζεται, ψάχνει τη σκοτεινή ύλη και βασανίζεται από την ατελείωτη μοναξιά του στην απεραντοσύνη που απλώνεται γύρω του. Αναζητεί τις ρίζες της ύπαρξής του.

Ταυτόχρονα και με το ίδιο εισιτήριο, ταξιδεύει όλο και **πιο πίσω στο χρόνο**, καταφέρνοντας να φτάσει κλάσματα του δευτερολέπτου μετά από αυτό που ονομάζει ο ίδιος πρώτη αρχή. Αναδομεί την πορεία του Σύμπαντος από το Big Bang, τη μεγάλη έκρηξη, που πιστεύει πως είναι η αρχή όλων και φτάνει από το δυναμικό κενό στον γεμάτο Κόσμο. Στην ίδια τη Γη διαμορφώνει

τις γέφυρες για να μπορέσει να υλοποιήσει τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Αρχή, κατασκευάζοντας τεράστια εργαστήρια ερευνών. Κλείνει τον κύκλο με το απειροστό και το άπειρο, φτάνοντας στο απειροστά μικρό για να συλλάβει το άπειρο μεγάλο και το αντίστροφο.

Παράλληλα τυλίγει τον πλανήτη-κατοικία του με ένα τεράστιο δίκτυο, το *Internet*, μέσα από το οποίο αλληλεπιδρά με άλλους ανθρώπους σε χρόνους ασύλληπτα μικρούς και σε αποστάσεις πάρα πολύ μεγάλες. Η πληροφορία που μεταφέρει μέσα από το Δίκτυο αυξάνεται με τεράστιους ρυθμούς και η γνώση που παράγεται σε κάποιο σημείο του πλανήτη ταχύτατα διαχέεται σε κάθε άλλο σημείο, για να γονιμοποιήσει νέα γνώση που θα πολλαπλασιαστεί με την παλιά και θα δημιουργήσει άλλη μια

έκρηξη. Η έννοια του κέντρου και των άκρων τείνουν πια να καταργηθούν, αφού κάθε σημείο της Γης μπορεί να είναι και κέντρο και άκρη ταυτόχρονα.

Δεισιδαιμονίες και σκλαβιά

Αυτή η κατακλυσμαία παραγωγή γνώσης, δυστυχώς, δεν αφήνει περιθώρια αφομοίωσης της από το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας. Όλο και περισσότεροι πληθυσμοί απλά παρακολουθούν τα γεγονότα να εξελίσσονται, χωρίς να τα καταλαβαίνουν. *Μειαιρέπονται σε απλούς καταναλωτές* της πληροφορίας που τα επιφορτισμένα με τη μετάδοσή της μέσα, περιοδικά, εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση κλπ., μεταφέρουν. Τα περισσότερα από αυτά, καθώς αυτό συμφέρει, παρουσιάζουν την γνώση μέσα από το πρίσμα του εντυπωσιασμού. Δεν παρουσιάζονται οι διαδρομές από τις αιτίες στα αποτελέσματα, ούτε οι αγωνίες και οι αγώνες των εργατών της Επιστήμης, δεν παρουσιάζονται οι επαληθεύσεις ή οι διαψεύσεις των νέων γνωστικών κατακτήσεων. Ο εντυπωσιασμός, κριτήριο προβολής της νέας γνώσης, αλλά και η ταχύτητα της παραγωγής

της, καθιστούν αδύνατη την πρόσληψή της για όλο και μεγαλύτερα σύνολα.

Η απόγνωση για την αδυναμία αυτή της ανθρωπότητας, οδηγεί τους περισσότερους ανθρώπους σε αποστασιοποίηση από την προσπάθεια για την κατανόηση της νέας πραγματικότητας. Οδηγεί στη δαιμονοποίηση της Επιστήμης, πολλές φορές στον εξορκισμό και στην καταδίκη της από ομάδες ανθρώπων. Η διαχείριση της πληροφορίας της νέας γνώσης, από αυτούς που την εκμεταλλεύονται και την μετασχηματίζουν σε υλικό πλούτο, συμβάλλει σημαντικά σε αυτό. Όλο και περισσότερα άτομα μετασχηματίζονται σε μάζες, επιδιώκουν το εύκολο, το εύπεπτο, αυτό που δεν θα τους κουράσει. Απέχουν από κάθε προσπάθεια, βαραδρώνονται στην απάθεια.

Αυτή η απόκρυψη της διαδρομής από την αιτία στο αποτέλεσμα και η μετατροπή των πληθυσμών σε άκριτους καταναλωτές προϊόντων, εύκολα ανοίγει την πόρτα στις δεισιδαιμονίες. Δεν είναι τυχαίο που αντί της προσπάθειας που θα απαιτήσει χρόνο, χωρίς να έχει πάντα επιτυχές αποτέλεσμα, που είναι ο δρόμος της Επιστήμης, όλο και περισσότερες μάζες παγιδεύονται στη λογική του θαύματος, δηλαδή της αυτόματης υλοποίησης του αιτήματός τους. Το έδαφος για την έξοδο στις αιρέσεις και στους αποκρυφισμούς είναι εύφορο. Οι αστρολόγοι, τα μέντιουμ, οι χαρτορίχτρες είναι έτοιμοι, από όλα τα μέσα μαζικής «ενήμερωσης», από τα τηλέφωνα, τα κινητά και το *Internet*, να προσφέρουν διαδρομές στην έξοδο αυτή. Από κοντά η δράση των υποστηρικτών της επαναφοράς των απόψεων των πολιτισμών που χάθηκαν, αλλά και της προώθησης των πολιτισμών των εξωγήινων. Φίλτρα, ωροσκόπια, φυλακτά βρίσκονται παντού, έτοιμα, με αμοιβή βέβαια, να λειτουργήσουν ως εργαλεία «εξόδου» στο θαύμα.

Το πρόβλημα είναι σημαντικό, όταν ακόμη και άτομα που διαχειρίζονται την πορεία των πόλεων, των κρατών ή του πλανήτη ολόκληρου, είναι δέσμοι αυτών των δεισιδαιμονιών. *Πολλές φορές η πολιτική είναι εγκλωβισμένη σε λογικές που συνδέονται με αποκρυφισμούς, οδηγώντας τις κοινωνίες στις οποίες ασκούνται σε επιλογές θανάτου και καταστροφής.* Δεν είναι τυχαίο πως όσοι ασκούν αυτή την πολιτική επιλέγουν το λαϊκισμό ως μέθοδο επικοινωνίας, αποτρέπουν τους ανθρώπους από την σκέψη, προπαγανδίζουν την ελάχιστη – αν είναι δυνατό τη μηδενική – προσπάθεια.

καταπολεμούν τη λογική ως εργαλείο ανά-
λυσης της πραγματικότητας, ονοματίζουν
την επιστήμη ως το μέγιστο κακό.

Επίλογος

Η πορεία του ανθρώπου για τη σύλληψη
του μεγάλου, της πραγματικότητας, από το
μικρό, την ανθρώπινη νόηση, δεν είναι μια
εύκολη υπόθεση. Απαιτεί δυσίες. *Είναι μια
κοπιαστική διαρκώς ανακυκλούμενη
πορεία αλληλεπιδράσεων και μετασχηματι-
σμών, τόσο του ανθρώπου όσο και της ίδιας
της πραγματικότητας.* Η ενσωμάτωση του
πραγματικού στις νοητικές δομές του ανθρώ-
που τις μετασχηματίζει, μετασχηματίζοντας
αυτόχρονα το ίδιο το πραγματικό σε νοητι-
κά σχήματα. Οι έννοιες είναι προϊόντα
αυτού του παιχνιδιού των αλληλεπιδράσεων.
Οι έννοιες δίνουν στον άνθρωπο την δυνατό-
τητα να δείξει ότι αντιλαμβάνεται, με τον
τρόπο που αντιλαμβάνεται, την πραγματικό-
τητα. Τον βοηθούν να αλληλεπιδράσει με
άλλους ανθρώπους και να ενισχύσει την Κοι-
νωνία, το προστατευτικό κάλυμμα που τον
βοηθάει να υπάρχει. Τον βοηθούν να προ-
χωράει στο δρόμο της ολοκλήρωσής του, στο
δρόμο της συνάντησής του και της συνειδη-
τής ταύτισής του με την όλη πραγματικότη-
τα. Μέχρι να έλθει εκείνη η ώρα, κάθε φορά
θα τη γνωρίζει καλύτερα και κάθε φορά θα
προσπαθεί να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνα-
τή συμφωνία των εννοιών του με την πραγ-
ματικότητα καθεαυτή. *«Αυτή ακριβώς η
συμφωνία είναι η
Αλήθεια».*

Ισχυρός σύμμαχος σε αυτή την προσπά-
θεια είναι η παραγωγικότερο δημιουργημά
του: Η Επιστήμη, το κερί που ανάβει και
φωτίζει μέσα στο σκοτάδι της άγνοιας.

*Κοινωνία, Επιστήμη και Αλήθεια, είναι
δεμένες με τον άνθρωπο σε ένα διαρκές
ερωτικό στροβίλισμα που τον οδηγεί όλο και
ψηλότερα, τον οδηγεί στην ολοκλήρωση.
Τον απελευθερώνει από τα δεσμά του.*

Τα εμπόδια όμως είναι σύμφυτα με την
ίδια την πορεία, με τον ίδιο τον άνθρωπο, με
τις ίδιες τις αλληλεπιδράσεις, με την ίδια την
πραγματικότητα. Η αδράνεια είναι εγγενής
ιδιότητα του Είναι. *Μα ο ρόλος της ανθρω-
πότητας είναι να προσπαθεί και να δρα έτσι
ώστε η αντίσταση που προβάλλει η αδράνεια
να είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.* Αν
μερικές φορές φαίνεται να παίρνει το επάνω
χέρι, είναι κάτι προσωρινό. Ο άνθρωπος
ανασυντάσσει τις δυνάμεις τους και προχω-
ράει σε καινούριες αναμετρήσεις σε ένα
αγώνα που δεν έχει άλλο τέλος, έξω από
αυτό του ίδιου του κόσμου.

Στη σημερινή, δύσκολη, μεταβατική
περίοδο που ο άνθρωπος αισθάνεται όλο και
περισσότερο αδύναμος, *είναι ευθύνη των
επιστημόνων* να βοηθήσουν ώστε να γίνει
κατορθωτό να δημιουργηθούν συνθήκες
εξόδου από τον νέο μεσαίωνα που απειλεί
την ανθρωπότητα. *Είναι ευθύνη των ατό-
μων* να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότη-
τα της προσπάθειας, της δράσης, του αγώνα
για να κρατηθεί άσβεστη η φλόγα του κερι-
ού. *Είναι ευθύνη του σχολείου και ειδικότε-
ρα των δασκάλων* να ανοίξουν τους ορίζο-
ντες στα νέα παιδιά για να συμβάλλουν στο
χτίσιμο μιας άλλης πραγματικότητας που θα
επιτρέπει στο φως της Επιστήμης να πολε-
μάει τα σκοτάδια της άγνοιας και των δεισι-
δαιμονιών.

kzokos@vernet.gr

Η Επιθετικότητα-Βία

στη ζωή των παιδιών

Ειρήνη Αναγνώστου, ψυχολόγος

Η Διακήρυξη 2000 της UNESCO συνιστά έναν Πολιτισμό Ειρήνης. Στη συνέχεια αποφασίστηκε από τον ίδιο φορέα η Διεθνής Δεκαετία για "Ένα Πολιτισμό Ειρήνης και μη βίας για τα παιδιά του κόσμου για τη δεκαετία 2001-2010".

Αυτή είναι μια πλευρά του νομίσματος, οι αξιόλογες αποφάσεις. Η πραγματικότητα που καταγράφεται καθημερινά μπροστά στα αθώα μάτια των παιδιών, είναι η άλλη πλευρά.

Αν παρατηρήσουμε τον κόσμο γύρω χωρίς μεσόκλειστα μάτια, αντικρίζουμε ότι τα γεγονότα στον κόσμο εκφράζουν κάτι το πολύ ανησυχητικό. Το φαινόμενο της επιθετικότητας-βίας απέναντι σε αντικείμενα, ζώα και κυρίως τον άνθρωπο, έχει πολλά χρόνια ζωής. Τα όσα αντικρίζουμε και βιώνουμε σήμερα είναι τα αποτελέσματα από τα όσα "έσπειρε" ο άνθρω-

ποι κάποια μορφή επιθετικότητας-βίας. Αυτή μπορεί να είχε την μορφή: οπτικού ερεθίσματος, ακουστικού ερεθίσματος και ορισμένα έχουν ήδη "δοκιμάσει" σωματικά την επιθετικότητα.

Ήδη από την ηλικία των 21/2-3 χρονών, τα παιδιά γίνονται δέκτες πολλών οπτικών καταστάσεων, επίθεσης-βίας και μπορούμε να πούμε ότι είναι βουβοί συμμετέχοντες. Στην παιδική ηλικία η βία που τα παιδιά, υφίστανται οπτικά, ακουστικά και σε κάποιες περιπτώσεις, εμπειρικά, είναι σήμερα ποικιλόμορφη. Η τηλεόραση, το video αλλά και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια βομβαρδίζουν τα παιδιά με ιδιαίτερα ζωντανές περιπτώσεις, επιθετικότητας-βίας.

Είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο **ότι η βία > φέρνει > βία**, κάτι που δεν ισχύει μόνο για τους ενήλικες αλλά ισχύει και για τα παιδιά.

Τα παιδιά είναι αυτά που κυρίως βιώνουν κάποια μορφή επίθεσης-βίας. Η ανάγκη για ανταπόδοση και εκδίκηση ωθεί τα παιδιά να ανταποδώσουν όσα έχουν υποστεί, συνήθως σε ανύποπτο χρόνο και ανεξήγητες καταστάσεις.

Αυτή η έκφραση μπορεί να είναι απέναντι σε κάποιο συνάνθρωπο, στα ζώα και σε αντικείμενα.

Αυτή η έκφραση μπορεί να είναι απέναντι σε κάποιο συνάνθρωπο, στα ζώα και σε αντικείμενα.

Η κακοποίηση παιδιών, αναμφισβήτητα, ωθεί τον άνθρωπο να μεταδέσει αυτόν τον προσωπικό πόνο. Η κακοποίηση έχει πολλές μορφές: ψυχολογική, συναισθηματική, σωματική, γενετήσια.

Στο θέμα της επιθετικότητας τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Στα παιδιά-θύτες και στα παιδιά-θύματα, που είναι οι αποδέκτες της επιθετικότητας-βίας.

Ο θύτης από την πλευρά του μένει ψυχρός, αδιαφορεί για το θύμα, πιστεύει ότι το θύμα το ίδιο ευθύνεται για την επίθεση και

πος. Δυστυχώς θα υπάρχουν και άλλα επακόλουθα.

Αυτό το άρθρο θα προσπαθήσει να αναλύσει μόνο κάποιο σημείο του φαινομένου. Συγκεκριμένα το θέμα της επιθετικότητας-βίας στο χώρο του σχολείου.

Οι πολλαπλές πολιτισμικές-οικονομικές αλλαγές στην χώρα μας έχουν δημιουργήσει ένα πιο γόνιμο έδαφος για την αύξηση των κρουσμάτων.

Όσα παιδιά περνούν το κατώφλι του σχολείου για πρώτη φορά στο νηπιαγωγείο, φέρνουν μαζί τους ένα πλούσιο υλικό από το φαινόμενο της βίας. Αρκετά έχουν ήδη βιώ-

ότι του άξιζε να υποφέρει. Νιώθει δικαιωμένος για ό,τι έκανε.

Το θύμα αναστατώνεται και εκδηλώνει τις εσωτερικές ψυχικές εντάσεις με απομόνωση, κλάμα, πόνο ή θυμό.

Οι χώροι που εμφανίζεται η βία, μπορεί να είναι το σπίτι, η γειτονιά, το σχολείο, σε χώρους όπου συχνάζουν παιδιά κ.τ.λ.

Η συχνότητα εμφάνισης της επιθετικότητας-βίας στο χώρο του σχολείου είναι ένα φαινόμενο το οποίο βρίσκεται σε αύξηση. Σε έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (2000-2001) οι επιθέσεις και στα τρία (3) επίπεδα εκπαίδευσης (δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) παρουσιάζουν μια αύξηση που απαιτεί άμεση αντιμετώπιση.

Τα αποτελέσματα, συγκεκριμένα παρουσιάζουν:

1) Στο δημοτικό σχολείο- το 23% των κρουσμάτων επιθετικότητας απευθύνονται στο δάσκαλο- διευθυντή, το 76-7% προς τους γονείς και το 15-9% προς τους φίλους.

2) Στο γυμνάσιο- το 22-7% απευθύνονται στους καθηγητές, το 75-7% στους γονείς και το 64-5% προς τους φίλους.

3) Στο λύκειο- το 13-2% των επιθέσεων επιθετικότητας απευθύνονται στους καθηγητές, το 64-8% στους γονείς και το 71-5% προς τους φίλους.

Οι λόγοι οι οποίοι σχετίζονται με αιτίες για την εκδήλωση επιθετικότητας-βίας δεν διαφέρουν και τόσο ανάμεσα στα τρία (3) επίπεδα εκπαίδευσης. Αυτοί είναι: η χαμηλή επίδοση, έλλειψη αυτοεκτίμησης, διαταραγμένες οικογενειακές σχέσεις, χρήση ουσιών, ιστορικό θυματοποίησης, μια υπέρ- ανταγωνιστική προσωπικότητα, κ.τ.λ.

Η επίλυση του φαινομένου έχει δύο σκέλη: **α) τρόπος αντιμετώπισης και β) μηχανισμοί πρόληψης.**

Στο πρώτο σκέλος, οι ενήλικοι (εκπαιδευτικοί, γονείς) πρέπει να αντιμετωπίζουν με ψυχραιμία και να επιστρατεύουν τη λογική όταν βρεθούν μπροστά σε τέτοιες επιθετικές καταστάσεις, ώστε:

1) να εντοπίζουν τις συνθήκες γύρω από τα γεγονότα ενός συμβάντος,

2) να είναι κατά το δυνατόν, δίκαιοι,

3) να εντείνουν την προσοχή τους στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Δηλαδή να φροντίζουν ώστε να προκαλείται διάλογος μεταξύ του θύτη και του θύματος και να εξασφαλίζεται έδαφος μελλοντικής συνεργασίας αμφοτέρων.

Στο κομμάτι της πρόληψης: η αναγνώριση παραγόντων κινδύνου, η καλλιέργεια

ενός κλίματος συνεργασίας, ο αλληλοσεβασμός μεταξύ ατόμων σε έναν χώρο, είναι μερικοί από τους παράγοντες που ενισχύουν την πρόληψη. Να σημειωθεί ότι τόσο οι τρόποι αντιμετώπισης όσο και τα προγράμματα πρόληψης θα είναι αποτελεσματικοί μόνο και όταν συνεργαστούν μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς κι όταν οι ευρύτερες κοινωνικές ομάδες μαζί με τα Μ.Μ.Ε., την αστυνομία και την εκκλησία ευαισθητοποιούνται όλο και περισσότερο.

Χρειάζεται οργανωμένη ετοιμότητα εκ μέρους των εκπαιδευτικών για να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τους κινδύνους, πότε και που θα παρουσιαστούν κρούσματα επιθετικότητας-βίας. Σε αυτό το κομμάτι βέβαια δεν ευθύνονται κυρίως οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι υπηρετούν τη διδασκαλία και τα παιδιά.

Το Υπουργείο Παιδείας σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο είναι τα κύρια όργανα τα οποία έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς. Μελετώντας προσεκτικότερα την λειτουργία της εκπαίδευσης στη βάση της, στις ανάγκες, στις ελλείψεις αλλά και στις δυνατότητες που υπάρχουν στο δυναμικό των εκπαιδευτικών, μπορούμε να προσδοκούμε βελτιώσεις και προόδους. Βέβαια, δεν πρέπει να αγνοηθούν οι προσπάθειες που καταβάλλει το Υπουργείο στην επίλυση των πολλαπλών ελλείψεων και δυσκολιών, απλά η καλή πρόθεση δεν αρκεί.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της επιθετικότητας-βίας στο χώρο του σχολείου απαιτεί κάποιες τροποποιήσεις στην δομή των σχολείων, στην εκπαίδευση- προετοιμασία των εκπαιδευτικών, στην οργάνωση της σχολικής ύλης (χρονοδιάγραμμα και θεματολογία), στην οργάνωση υποστηρικτικών υπηρεσιών (συμβουλευτικά κέντρα) και βελτιώσεις στις σχέσεις γονέων- εκπαιδευτικών.

Είναι πλέον καιρός να εκλείψει ο μύθος ότι, "ο Έλληνας εκπαιδευτικός δεν κάνει καλά τη δουλειά του". Τα κρούσματα επιθετικότητας απαιτούν πλέον άλλο είδος συνεργασιών.

Όσοι εμπλέκονται στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών αλλά και στην διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας, καλούνται σήμερα να αναρωτηθούν αν ανταποκρίνονται στην ευθύνη που έχουν απέναντι στο κοινωνικό φαινόμενο της επιθετικότητας που επεκτείνεται στην παιδική ηλικία.

Τα σχολεία... δεν παίζει

Ζαφειρόπουλος Αλέξανδρος
Φιλόλογος

Τα πράγματα στο σχολείο ποτέ δεν ήταν αθώα, αν και όλοι καταβάλλουμε κοπιώδεις προσπάθειες για να πείσουμε τους εαυτούς μας και τα παιδιά μας ότι είναι κάπως έτσι. Τη χαμένη αθωότητα μαρτυρά καθημερινά η σχεδόν εχθρική διάθεση των μαθητών προς αυτό το ξεπερασμένο, αγχώδες και εν πολλοίς άχρηστο, όπως κατάντησε, νεοελληνικό σχολείο.

Άλλωστε τι να την κάνουν τη διαπαιδα-

Ένα σχολείο αντίδοτο στον εθισμό των μαθητών στο ασφυκτικό κυνήγι του χρόνου, για να τα προλάβουν όλα και έτσι να θυσιάζουν την παιδικότητά τους στο βωμό του απέραντου ορίζοντα των άχρηστων πληροφοριών.

Πέρασαν χρόνια από τότε που οι μεγαλύτεροι (γονείς-παππούδες) φώναζαν απ' τον «έξω κόσμο» στις νέες γενιές εκείνης της εποχής να σταματήσουν τια το διάβασμα.

γώγηση στη λογική του ατομικισμού- ανταγωνισμού και της αποστροφής της γνώσης; πώς να προκόψουν οι μαθητές όταν το σχολείο έχει γίνει ένας μηχανισμός απλής διαχείρισης των γνώσεων με μπαγιάτικες εκπαιδευτικές μεθόδους άλλων εποχών, κάνοντάς το θλιβερό και απρόσωπο; πώς να προκόψουν οι μαθητές, όταν οι δυνατότητες δημιουργικής εργασίας μέσα στην τάξη είναι τις περισσότερες φορές ανύπαρκτες; πώς να προκόψουν οι μαθητές όταν είναι ενταγμένοι σε ένα σύστημα που πρέπει να ταιριάζουν σ' αυτό και αν αυτό δεν συμβεί εκείνο να τους ξεφορτώνεται με απάνθρωπο και σκληρό τρόπο;

Αλλά το σχολείο που έχουμε ανάγκη δεν είναι αυτό.

Αυτό που χρειαζόμαστε στη σημερινή εποχή, σε έναν πολιτισμό «ατομικιστικού και κατασκευασμένου κόσμου», σε μια κοινωνία του «φαίνεσθαι» και όχι του «είναι» είναι ένα σχολείο αντίβαρο και τηγή αμφισβήτησης των ισχυρών προτύπων της αλλοτριωμένης λογικής και της χειραγωγούμενης σκέψης.

γιατί θα χαλάσουν τα μάτια τους και να βγουν λίγο στο φως για να παίζουν, ως το σημερινό πρόσταγμα- διαταγή, χωρίς περιθώριο ανυπακοής «μαζέψου στο δωμάτιό σου», «αν δεν διαβάσεις δεν έχει internet απόψε».

Κι όμως η σημερινή σχολική διαδικασία μέσα από ισχυρούς και απρόσωπους νόμους και εγκυκλίους που σωρηδόν συσσωρεύονται στα αρχεία των σχολείων, έχοντας μετατραπεί σε μια εργοστασιακού τύπου λειτουργία, έχει από μόνη της θρέψει ένα βασικό της ελάττωμα: την άρνησή της να δεχτεί ότι, όπως έλεγε ο γάλλος συγγραφέας Ντανιέλ Πενάκ, **το ρήμα «διαβάζω» όπως και το ρήμα «αγαπώ» ή το «ονειρεύομαι» δεν παίρνουν προστακτική.** Η σχολική πράξη είναι συμμετοχή, ευχαρίστηση, χαρά, σύμπραξη ψυχής, μυρωδιά ζωής, γεύση παραμυθιού και αν το σχολείο δεν μετατρέψει το δόγμα του χρέους σε επιθυμία, αν δεν γίνει για χάρη των παιδιών αφηγητής παραμυθιών θα χάσει μια για πάντα την ύστατη, ίσως, τρεμοπαίζουσα ικμάδα μαγείας.

Παρατηρήσεις στο έργο του Πλουτάρχου

«ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ»

Νικόπουλος Χρίστος, Φιλολόγος

Α' Βιογραφία

Ο Πλούταρχος γεννήθηκε το 46 μ.Χ. στη Χαιρώνεια, μια μικρή πολιτεία στα σύνορα της Βοιωτίας και της Φωκίδας, κοντά στον ποταμό Κηφισό. Εκεί το 338 π.Χ. ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος ο Β' νίκησε τους Αθηναίους, τους Θηβαίους και τους άλλους Έλληνες, που αναγκάστηκαν τότε να δεχτούν την ηγεμονία των Μακεδόνων.

Οι γονείς του ήταν εύποροι και είχαν μεγάλη εκτίμηση και κοινωνική θέση στη μικρή πολιτεία όπου ζούσαν. Ο πατέρας του ο Αυτόβουλος ήταν άνθρωπος με πολλές αρετές και έδινε σοφές συμβουλές στο παιδί του. Ο Πλούταρχος είχε δύο μικρότερους αδελφούς, τον Τίμωνα και τον Λαμπρία. Οι τρεις αδελφοί ήταν πολύ αγαπημένοι μεταξύ τους, όπως και όλα τα μέλη στην οικογένειά τους.

Μέσα στην οικογενειακή ατμόσφαιρα ανατράφηκε ο Πλούταρχος και έζησε τα παιδικά και τα πρώτα νεανικά του χρόνια. Εκεί, στην ιδιαίτερη πατρίδα του, έλαβε την πρώτη του μόρφωση και νωρίς έδειξε την ασυγκράτητη φιλομάθειά του. Η μικρή όμως Χαιρώνεια δεν είχε αρκετές πηγές για το πνεύμα του, που διψούσε για μάθηση. Έπρεπε να ευρύνει τη μόρφωσή του σε μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα. Ήρθε στην Αθήνα και παρακολούθησε πολλούς δασκάλους και πολλές επιστήμες. Του άρεσαν τα μαθηματικά, η ιατρική και η φιλοσοφία.

Ευτύχησε να έχει δάσκαλό του τον Αμμώνιο τον Αλεξανδρέα, που τον εμύησε σε όλα τα φιλοσοφικά συστήματα, προπάντων όμως στις πλατωνικές θεωρίες. Στη συνέχεια πήγε στην Αλεξάνδρεια όπου υπήρχαν λαμπρά ανώτερα εκπαιδευτήρια

και πλουσιότατη βιβλιοθήκη.

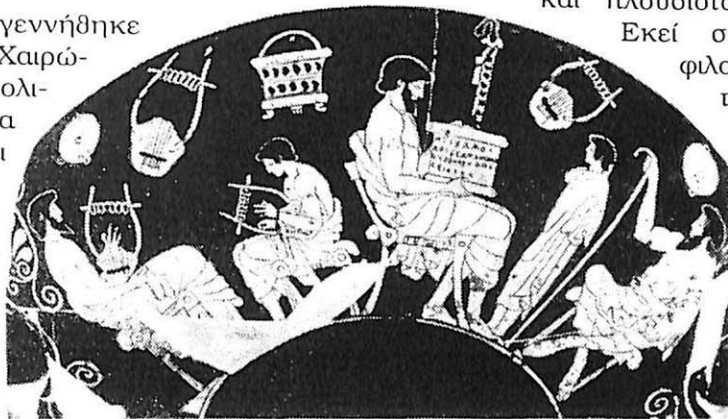
Εκεί συμπλήρωσε τις φιλοσοφικές σπουδές του και παρακολούθησε και μαθήματα φυσικών επιστημών. Αλλά και τη Ρώμη επισκέφθηκε ο Πλούταρχος. Είχε πια συμπληρώσει τον κύκλο των

σπουδών του και είχε γίνει ο ίδιος δάσκαλος της Φιλοσοφίας. Συνδέθηκε στενά με σπουδαίους Ρωμαίους, ακόμα και με τον αυτοκράτορα Τραϊανό και απόκτησε τα δικαιώματα του Ρωμαίου πολίτη.

Ποτέ όμως δεν ξέχασε τη μικρή ιδιαίτερη πατρίδα του. Αυτή νοσταλγούσε σε όλα του τα ταξίδια και από καιρό σε καιρό εκεί πήγαινε, για να βρεθεί στα γνώριμά του μέρη και στον κύκλο των συμπολιτών που τον αγαπούσαν και τους αγαπούσε. Και εκεί στη Χαιρώνεια, εγκαταστάθηκε οριστικά πια, για να αρχίσει να γράφει τα έργα που είχε ήδη σχεδιάσει. Παντρεύτηκε την ενάρετη συμπολίτισσά του Τιμοξένα και απόκτησε τέσσερις γιους και μια θυγατέρα που πέθανε όμως πολύ μικρή. Η ανατροφή των παιδιών του υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες φροντίδες του και αφιερώθηκε σ' αυτή με την αφοσιωμένη σύζυγό του.

Στη Χαιρώνεια, όπως έλεγε, ένωθε όλη την άνεση και ανακτούσε τις δυνάμεις του για να συνεχίζει τη συγγραφή των έργων του. Οι συμπολίτες του τον τίμησαν με πολλά αξιώματα, που αυτός τα αναλάβαινε με προθυμία, όχι για να ικανοποιήσει τη φιλοδοξία του, παρά για να εξυπηρετήσει όσο μπορούσε την ιδιαίτερη πατρίδα του.

Η ζωή του υπήρξε πάντοτε σύμφωνος με τις ηθικές θεωρίες του, από τις οποίες η πιο βασική ήταν η πίστη του στη θεία πρόνοια και στην αθανασία της ψυχής. Σε μεγάλη πια ηλικία αποσύρθηκε από το δημόσιο βίο

και έγινε ιερέας του Απόλλωνα ως το τέλος της ζωής του, περίπου το 126 μ.Χ.

Ο Πλούταρχος είναι ένας από τους πιο αγαπητούς Έλληνες συγγραφείς. Σε όλους τους αιώνες που πέρασαν από την εποχή του ως σήμερα τα έργα του διαβάζονται με μεγάλη ευχαρίστηση. Σοφοί συγγραφείς και λογοτέχνες μιλούν για τον Πλούταρχο με θαυμασμό και αγάπη.

Β' Η παιδαγωγική του Πλούταρχου

Ως ηθικολόγος Φιλόσοφος ο Πλούταρχος είναι φυσικό να αποδίδει εξαιρετική σημασία στο να διαπαιδαγωγήσει όλους τους ανθρώπους και να τους οδηγήσει προς την αρετή, στην ηθική ανύψωση των συνανθρώπων του. Θεωρεί καθήκον ιδιόν του, όπως και καθήκον παντός αληθούς φιλοσόφου, να μορφώσει τον άνθρωπο και τον διδάξει πώς θα μπορέσει να τηρήσει την συμμετρία στις σχέσεις ψυχής και σώματος, πώς να αποφεύγει την υποταγή του στις άλογες ορμές και κλίσεις, ώστε η ψυχή να καταστεί ικανή μετά την απαλλαγή της από τα δεσμά του σώματος να επανέλθει εις την προηγούμενη της κατάσταση και τη μακαριότητα.

Είναι αλήθεια ότι το «περί παιδων αγωγής» αμφισβητείται αν είναι γνήσιον έργον του Πλουτάρχου. Το περιεχόμενό του είναι τόσο όμοιο με το περιεχόμενο άλλων γνησίων συγγραμμάτων του, ώστε και αν πράγματι το σύγγραμμα αυτό δεν γράφτηκε από τον ίδιο, μπορούμε όμως να πούμε ότι περι- κλείει την ιδική του διδασκαλία περί της αγωγής των παιδων.

Γ' Ανάλυση και χαρακτηρισμός του έργου «Περί παιδων αγωγής»

Στην αρχή του βιβλίου δηλώνει ότι αυτό θα πραγματοποιηθεί το ζήτημα της αγωγής των ελευθέρων παιδιών, ώστε αυτά να γίνουν άνθρωποι χρηστοί. Η αγωγή σύμφωνα με τις αντιλήψεις των αρχαίων απέβλεπε στο να μορφώσει μόνον τους ελευθέρους και όχι τους δούλους. Από τότε έμειναν και οι όροι «ελευθέριος αγωγή» και «ελευθέρια μαθήματα».

Στη συνέχεια ορίζεται, ότι η αγωγή πρέπει να αρχίζει από τότε που ο δεσμός του γάμου ενώνει εκεί- νους οι οποίοι αύριο θα γίνουν γονείς. Όσοι θέλουν να γίνουν πατέρες παιδιών με υπό- ληψη, πρέπει να διαλέγουν γυναί-

κες ενάρετες, διαφορετικά τα παιδιά τους θα είναι δυστυχή και όλος ο κόσμος θα τα περι- φρονεί δια την ταπεινή καταγωγή των.

Η φροντίδα για τα παιδιά πρέπει ν' αρχί- ζει πριν από τη γέννηση των, από τη στιγμή του γάμου, δηλ. από τη στιγμή της αμοιβαί- ας εκλογής των συζύγων, και είναι άξιοι μεγάλου επαίνου οι Λακεδαιμόνιοι για την μεγαλοφροσύνην που τον Αρχίδαμον, τον Βασιλέα των τιμήρησαν με χρηματικόν πρό- στιμον, γιατί ετόλμησε να πάρει γυναίκα μικρού αναστήματος, κατηγορούντες αυτόν ότι είχε στο νου του να τους δώσει ως διαδό- χους όχι βασιλείς, αλλά βασιλάκια (ου βασι- λέας αλλά βασιλείδια παρασχείν αυτοίς δια- νοοίτο) γράφει ο Πλούταρχος.

Η πιο κρίσιμη όμως στιγμή που θα βαρύ- νει αποφασιστικά σε όλη τη ζωή του παιδιού, είναι η στιγμή της σύλληψης. Αν ο πατέρας είναι μεθυσμένος, το παιδί που θα γεννηθεί θα είναι επιρρεπές προς τη μέθη και θα κατέχεται από το πάθος της οίνοποσίας, πάθος που θα του δημιουργήσει ζωή δυστυ- χισμένη. Γι' αυτό και ο Διογένης, όταν είδε ένα παλληκάρι αποχαυνωμένο και ανισόρ- ροπο, «νεαρέ μου», του είπε, «ο πατέρας σου μεθυσμένος σ' έσπειρε».

Για την πλήρη αγωγή του παιδιού τρεις κύριοι συντελεστές πρέπει να συντρέξουν: 1ος) καλή φυσική συγκρότηση (φύσις), 2ος) ορθή διδασκαλία και μάθησις (λόγος) και 3ος) άσκησις της αρετής (έθος). Όταν ένα από αυτά τα τρία λείπει, η αγωγή δεν είναι τέλεια. Στη γεωργία χρειάζεται έδαφος κατάλληλο, γεωργός επιδέξιος και σπόροι γόνιμοι. Και στην αγωγή χρειάζονται τα τρία που ανέφερα παραπάνω. Ας μην απελπισθεί όμως όποιος έτυχε να μην έχει γεννηθεί με το πρώτο στοιχείο από αυτά, με φυσική δεξιότητα. Η επίμονος διδασκαλία και η αδιάκοπος άσκησις μπορούν να αναπληρώ- σουν την έλλειψη αυτή, αντίθετα όμως, αν παραμεληθεί η διδασκαλία και η άσκηση,

καταστρέφεται το φυσικό πλεονέ- κτημα. Η άσκησις μπορεί πολλά να κατορθώσει.

«σταγόνες ύδατος πέτρας κοιταίνου- σι». Ένα χωράφι εκ φύσεως είναι γόνιμο, αν όμως παρα- μεληθεί, γί ν ε ι τ α ι χέρσο. Απε- ναντίας μια

γη και με το παραπάνω άγρια, αν αυτή καλλιεργηθεί, αμέσως αποδίδει καρπούς εκλεκτούς.

Πόσα δένδρα δεν αναπτύσσονται στραβά και γίνονται άκαρπα αν παραμεληθούν, ενώ απεναντίας, αν τύχουν κατάλληλης καλλιέργειας γίνονται καρποφόρα και προσοδοφόρα.

Οι μητέρες πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι το νεογέννητο είναι απαραίτητο να μείνει στα χέρια τα δικά τους, γιατί αυτές πονούν περισσότερο για το παιδί τους, παρά μια ξένη τροφός που ενδιαφέρεται μόνον για το μισθό. Μόνον σε περίπτωση έσχατης ανάγκης μπορεί να εμπιστευθεί το παιδί της σε ξένη γυναίκα. Αλλά τότε πρέπει να προσέξει πολύ στην εκλογή αυτής, να είναι ενάρετη, ηθική, γιατί αυτή θα ασκήσει μεγάλη επίδραση στην ψυχή του παιδιού, που είναι τόσο εύπλαστος σαν το μαλακό κερί.

Όταν γίνει επτά χρονών το παιδί πρέπει να τεθεί κάτω από την φροντίδα ειδικών παιδαγωγών. Προσέχετε σε ποιους δασκάλους θα εμπιστευθείτε τα παιδιά σας. Αυτοί που έχουν ως έργο των να μορφώσουν τα παιδιά μας πρέπει να είναι υπόδειγμα στη διαγωγή, στα ήθη, στην πείρα. Πολλοί γονείς είναι πρόθυμοι να δαπανήσουν για να αγοράσουν καθετί που τους χρειάζεται, ενώ για την εκπαίδευση των παιδιών νομίζουν ότι πρέπει να δαπανήσουν όσον το δυνατό ολιγώτερα. Κάποιος πατέρας έκανε υπολογισμό, ότι με χίλιες δραχμές, που του ζητούσαν για την εκπαίδευση του παιδιού του, θα ήταν συμφερότερο να αγοράσει ένα ζώο. Και ο φιλόσοφος Αρίστιππος του απάντησε τότε ευφυέστατα: «Βέβαια- του είπε- μ' αυτόν τον τρόπο θα έχεις δύο ζώα, και αυτό που θ' αγοράσεις και το παιδί σου».

Έρχεται όμως η ημέρα που ο πατέρας μετανοεί- πολύ αργά όμως. Το παιδί του, όταν μεγαλώσει τρέπεται στις ηδονές, την οίνοποσία και τα τυχερά παιχνίδια. Είναι άξιοι περιφρόνησης οι πατέρες που παραδίδουν τα παιδιά τους σε διδασκάλους ανίκανους και φαύλους.

Πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στη σημασία της παιδείας. Μπορεί κάποιος να έχει πολλά αγαθά (καταγωγή καλή, χρήμα, όνομα ένδοξο, υγεία, ωραιότητα, σωματική δύναμη). Τίποτε από αυτά όμως δεν έχει την αξίαν ενός άλλου αγαθού- της παιδείας. Όλα τα προηγούμενα μεταβάλλονται και χάνονται η παιδεία, η καλή αγωγή και η ορθή μόρφωση του πνεύματος είναι απόκτημα αθάνατον. Και ο Σωκράτης, όταν τον ηρώτη-

σεν ο Γοργίας, ποίαν ιδέα έχει για τον Βασίλέα του Περσικού κράτους και αν νομίζει ότι αυτός είναι ευτυχής, απεκρίθη «δεν γνωρίζω εις ποίαν κατάστασιν ευρίσκεται από απόψεως αρετής και παιδείας».

Ποια όμως είναι η ορθή μόρφωση, που πρέπει να επιδιώκουν οι γονείς για τα παιδιά τους. Το πρώτο έργο της ορθής μόρφωσης είναι η ορθή χρήση του λόγου. Δεν πρέπει κανείς να γίνεται ευχάριστος στον πολύ άλλο, αλλά στους ολίγους σοφούς. Τίποτε δεν πρέπει να λέει ο νέος χωρίς να προπαρασκευασθεί. Ο Περικλής ποτέ δεν ομιλούσε στις συνελεύσεις του λαού απροετοίμαστος. Ο Δημοσθένης το δηλώνει καθαρά, ότι πριν μιλήσει προετοιμάζεται για καθετί, που θα πει. Η πρόχειρος ομιλία, όπως καθετί πρόχειρον πρέπει ν' αποφεύγεται.

Όπως είναι πολύ ωραίο να περιοδεύσει κανείς πολλές πόλεις και έπειτα να κατοικήσει στην καλύτερη από αυτές, έτσι επίσης είναι θαυμάσιο, αφού μάθει όλες τις αναγκαίες στοιχειώδεις γνώσεις, ν' αφοσιωθεί ολόκληρος στη φιλοσοφία, η οποία είναι το ανώτερο στοιχείο της ανθρωπίνης παιδείας. Η φιλοσοφία θα μας διδάξει ποιες είναι οι σχέσεις μας προς τους θεούς και προς τους ανθρώπους, ποια πρέπει να είναι σε κάθε περίπτωση η διαγωγή μας, από τη φιλοσοφία θα μάθει ο άνθρωπος να σέβεται τους θεούς, να τιμά τους γονείς, να υποτάσσεται στους νόμους, να αγαπά τους φίλους, να είναι φιλόστοργος προς τα παιδιά του, να είναι μετριόφρων, να μην παρασύρεται αχαλίνωτος στις απολαύσεις, είναι τέλος η απαραίτητος καθοδηγήτρια του πολιτικού. Η πολιτική χωρίς τη φιλοσοφία δεν μπορεί να ωφελεί. Πολλοί μεγάλοι πολιτικοί είχαν επιτυχία στο έργο των, ακριβώς γιατί μπόρεσαν να συνδυάσουν την πολιτική με τη φιλοσοφία.

Παράλληλα πρέπει να ασκείται και το σώμα. Η γυμναστική είναι η αναγκαία άσκησης του σώματος. Η δε άσκησης αυτή κατά την παιδική ηλικία είναι η βάση της υγείας που μπορεί να μας εγγυηθεί καλά γεράματα. Η σωματική άσκηση όμως πρέπει να γίνεται με μέτρο, χωρίς υπερβολικούς κόπους, οι οποίοι εξαντλούν τας σωματικές δυνάμεις. Πρέπει και οι πτωχοί να προσπαθούν το κατά δύναμιν, να δώσουν στα παιδιά τους την καλύτερη αγωγή.

Στη συνέχεια εξετάζονται τα μέσα της αγωγής. Κατά την άσκησης της αγωγής καλόν είναι να χρησιμοποιούνται μόνον συμβουλές και λόγος, αποκλείονται οι δαρ-

μοί και οι σωματικές κακοποιήσεις, που το σώμα βλάπτουν και την ψυχή του παιδιού εξευτελίζουν. Για τα ελεύθερα παιδιά πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνον έπαινοι ή επιπλήξεις με μέτρο όμως και ανάλογα με την περίπτωση.

Έπειτα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την παιδική φύση. Να μην κουράζουμε το παιδί, να μη θέλουμε να μας δώσει καρπούς αμέσως. Χρειάζεται μετά την κούραση η ανάπαυση. Καθήκον των πατέρων είναι να επικοινωνούν συχνά με τους διδασκάλους και να παρακολουθούν την τύχη των τέκνων των. Καθήκον του δασκάλου είναι η άσκηση προ πάντων της μνήμης του παιδιού. Η μνήμη θα χρησιμεύσει στο παιδί όχι μόνο να γίνει πολυμαθέστερο, αλλά και να θυμάται τις πράξεις που έγιναν και έτσι θα μπορεί να παραδειγματίζεται για το μέλλον.

Θα επανέλθω και πάλι στον σχηματισμό καλού ήθους. Οι γονείς πρέπει να μάθουν στα παιδιά τους να μην αισχρολογούν, να αποκτήσουν κοινωνικότητα, να μην είναι εγωιστές, να έχουν πραότητα και να μην παρασύρονται από την οργή της στιγμής.

Ο Σωκράτης δηλ. όταν κάποτε τον εκλώπησε ένας νέος πολύ θρασύς, επειδή έβλεπε τους φίλους του ν' αγανακτούν μέχρι σημείου να θέλουν να τον χτυπήσουν, «μα αν ίσως, είπε, με είχε κλωσήσει ένας γάδαρος, θα είχατε την αξίωση να τον κλωσήσω και εγώ;»

Ο νεαρός δεν έμεινε αιμώρητος για την πράξη του αυτή επειδή όλοι τον εφώναζαν «κλωτσογάδαρο» αυτοκτόνησε. Ιδιαίτερα προσοχή χρειάζεται στην αγωγή των παιδιών μας, όταν φθάσουν στην εφηβική ηλικία. Τότε ξυπνούν ισχυρές οι τάσεις προς την ηδονή. Για το ήθος των εφήβων πρέπει να προσέχουν πολύ οι πατέρες. Με συμβουλές, με διδασκαλίες, με παρακλήσεις, με παραδείγματα πρέπει οι πατέρες να σωφρονίζουν τους νέους. Να απομακρύνουν τα παιδιά τους από τις κακές συναναστροφές.

Πρέπει οι γονείς να ακούσουν μερικές ακόμη συμβουλές. Να μην είναι σκληροί και αυστηροί στα παιδιά τους. Να μη λησμονούν ότι και αυτοί υπήρξαν κάποτε νέοι. Πρέπει να συγχωρούν τα σφάλματα των παιδιών και μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις να μεταχειρίζονται αυστηρές επιπλήξεις, όπως οι γιατροί μεταχειρίζονται στις ασθένειες τα πικρά

φάρμακα. Να είναι πρόθυμοι, να δείξουν πραότητα αμέσως μετά την επίπληξη. Να μην οργίζονται και αν οργισθούν να σβήσουν αμέσως την φλόγα της οργής. Πολλές φορές οι γονείς ας προσποιούνται ότι δεν είδαν ή δεν άκουσαν κάτι κακό που κάνουν ή λένουν τα παιδιά τους.

Αν ο πατέρας αντιληφθεί ότι το τέκνον του δεν έχει δύναμιν αντιστάσεως στους πειρασμούς των απολαύσεων, ας το υποβάλλει εις τον ζυγόν του γάμου. Και ως προς τον γάμον πρέπει οι πατέρες να ζητούν για τα παιδιά τους γυναίκες όχι ανωτέρου γένους ή πλούτου. Γιατί η παροιμία «πάρε γυναίκα την όμοια με σε» είναι πολύ σοφή και εκείνος που παίρνει μίαν γυναίκα πολύ ανωτέραν του και πλουσιωτέραν του δεν είναι ο άνδρας της γυναίκας του, αλλά γίνεται χωρίς να το καταλάβει, ο άνδρας της προικός του.

Και η μακρά σειρά των συμβουλών καταλήγει σε μία, που πριν από όλα πρέπει να έχουν υπόψη τους οι πατέρες: Να είναι αυτοί πρώτοι φωτεινόν παράδειγμα στα παιδιά τους, «εναργές εαυτούς παράδειγμα τοις τέκνοις παρέχειν».

Παρ' όλα αυτά δεν είναι δυνατόν ν' αρνηθεί κανείς ότι το «περί παιδων αγωγής» έργον είναι προϊόν φωτεινής σκέψης, μελέτης, πείρας και προ πάντων στοργής και αγάπης προς το παιδί και γενικώς προς τον άνθρωπον. Ο «καλός κι αγαθός άνθρωπος», ιδού το ιδεώδες προς το οποίο αποβλέπει ο συγγραφέας με τις τόσες χρήσιμες και εποικοδομητικές υποδείξεις του.

Πολλές από αυτές είναι και σήμερα χρήσιμες και επιβεβαιούνται από την εμπειρία. Η αντίληψη π.χ. ότι το ενδιαφέρον για το παιδί πρέπει ν' αρχίζει πριν τούτο γεννηθεί και μάλιστα από τη στιγμή του γάμου, είναι κοντά προς την θεωρία της ευγονίας. Επίσης η υπόδειξη ότι τα μέσα της αγωγής πρέπει να είναι ανάλογα προς την παιδική φύση, η αντίληψη ότι η βία και η σωματική κακοποίηση παρασκευάζει ανδράποδα και όχι ελεύθερους ανθρώπους, η αντίληψη ότι καμία οικονομία δεν πρέπει να γίνεται για τη μόρφωση των παιδιών μας και η φθηνή εκπαίδευση είναι πηγή αμάθειας, όλα αυτά είναι αλήθειες, οι οποίες κάνουν το βιβλίον Φωτεινόν οδηγόν για την αγωγή των παιδιών μας σήμερα.

ΗΜΕΡΙΔΑ

στο ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ

Βούλα Κοτσάπου- Πάπαρη,

Υπεύθυνη του ΚΠΝ Βέροιας

Το Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Βέροιας είναι ένας θεσμός που πρωτοξεκίνησε στην Βέροια -στεγάζεται στο χώρο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης «Θ. Ζωγιοπούλου» Βέροιας- από το Δεκέμβριο του 2002.

Τα Κέντρα Πληροφόρησης Νέων είναι ολοκληρωμένες δομές που σκοπό έχουν την παροχή πλήρους και έγκυρης ενημέρωσης των νέων για θέματα που τους ενδιαφέρουν.

Συγκεντρώνουν και συνδέουν πληροφορίες σε ενιαία ηλεκτρονική βάση δεδομένων που συνδέεται με θεματικές τράπεζες πληροφοριών στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Παράλληλα ενημερώνουν τους νέους για τις δράσεις της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, την ανάπτυξη και ενίσχυση νεανικών πρωτοβουλιών, τη χρηματοδότηση σχεδίων και προγραμμάτων.

Το Κ.Π.Ν. Βέροιας ευελπιστούμε να λειτουργήσει σαν χώρος συνάντησης και δημιουργικής έκφρασης των νέων και να φιλοξενήσει τις δραστηριότητές και πρωτοβουλίες τους.

Στόχοι του: Να προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες ενημέρωσης σε θέματα εκπαίδευσης, απασχόλησης, κοινωνικής και οικονομικής ζωής, πολιτιστικού ενδιαφέροντος κλπ.

Να ενισχύσει τη συμμετοχή των νέων στα κοινά, ώστε να αναδειχτούν σε ισότιμο και δυναμικό κοινωνικό εταίρο.

Να δημιουργήσει τις προϋπόθεσης έτσι ώστε οι νέοι ανάλογα με την ηλικία τους, να έχουν τα εφόδια για να μετέχουν στη κοινωνική ζωή ως αυτόνομες προσωπικότητες.

Στο Κέντρο Πληροφόρησης Νέων προσφέρονται:

- Σύνδεση με τις κύριες ελληνικές και ευρωπαϊκές τράπεζες δεδομένων (π.χ. EURODESK, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, υπουργεία κλπ.).

- Άμεση επικοινωνία-ενημέρωση από εκπαιδευμένο προσωπικό

- Δωρεάν χρήση υπολογιστών για απ' ευθείας σύνδεση των νέων με το Διαδίκτυο (Internet)

- Κάθε μορφής ενημερωτικό υλικό της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών

- Πρόσβαση στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα για τους νέους

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες εστιάζονται στις ανάγκες των νέων και υιοθετούν προσωποποιημένη προσέγγιση.

Οι υπηρεσίες είναι αμερόληπτες και δεν εκφέρουν κρίσεις, ενώ η παρεχόμενη πληροφόρηση είναι αντικειμενική και απαλλαγμένη από προκαταλήψεις.

Οι υπηρεσίες είναι ανοιχτές σε όλους τους νέους, χωρίς διακρίσεις.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διοργάνωσε για πρώτη φορά τον εορτασμό της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας Νεολαίας σε μια σειρά παράλληλων εκδηλώσεων που έγιναν σε όλη τη χώρα. Οι εκδηλώσεις που ξεκίνησαν τη Δευτέρα 29 Σεπτεμβρίου και ολοκληρώθηκαν την Κυριακή 5 Οκτωβρίου, πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα σε 30 Ευρωπαϊκές χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Νεολαία».

Η κεντρική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες. 150 νέοι και νέες από όλη την Ευρώπη είχαν την ευκαιρία να ζήσουν και να δουν από κοντά εκθέσεις που είχαν διαμορφώσει με τα έργα τους οι νέοι όλων των χωρών-μελών της Ε.Ε. με θέμα τις δράσεις που αναπτύσσουν στους τόπους όπου κατοικούν.

Στην Αθήνα, η κεντρική εκδήλωση έγινε την Τετάρτη, 1 Οκτωβρίου στο Παλατάκι Χαϊδαρίου όπου παραβρέθηκε ο Υπουργός Παιδείας Πέτρος Ευθυμίου και ο Γενικός Γραμματέας Νέας Γενιάς Γιώργος Σακελλίων.

Ανάλογες εκδηλώσεις έγιναν και στα Κέντρα Πληροφόρησης Νέων στη Δάφνη, την Καλλιθέα καθώς και σε όλη τη χώρα, στη Θεσσαλονίκη, την Πυλαία, τον Εύοσμο, την Πάτρα, τη Βέροια, την Κομοτηνή, τις Πρέσπες, την Κατερίνη, τις Σέρρες και τα Ιωάννινα.

Το Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Βέροιας που συμμετείχε στον εορτασμό, διοργάνωσε μια ημερίδα με θέμα την ΝΕΟΛΑΙΑ και ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ για να πληροφορήσει τους νέους και τους επιχειρηματίες για τις ευκαιρίες απασχόλησης καθώς και για τα προγράμματα χρηματοδοτικής στήριξης σε Ελλάδα και Ευρώπη. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην Τετάρτη 1η Οκτωβρίου 2003 με την αρωγή της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

Η εκδήλωση ξεκίνησε στις 12 μ.μ. με τον χαιρετισμό του Προέδρου του Ενιαίου Φορέα Πολιτισμού του Γεωργίου-Ξάνθιππου Τροχόπουλου και ακολούθησαν οι ομιλητές:

Ο Μπάμπης Παπαϊωάννου (Προϊστάμενος του ΚΠΝ Θεσσαλονίκης) παρουσίασε το CD-Rom του προγράμματος ΝΕΟΛΑΙΑ.- αντίγραφα του CD-ROM μοιράστηκαν σε εκπροσώπους των γειτονικών δήμων, οι οποίοι και ενημερώθηκαν και με την παρουσίαση του «νεολαία». Μοιράστηκαν επίσης και ενημερωτικά έντυπα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

Ο Αζής Κυριάκος (Προϊστάμενος απασχόλησης του ΟΑΕΔ). Μίλησε για όλα τα προγράμματα που «τρέχουν» από τον ΟΑΕΔ, για προγράμματα επιχορήγησης για νέους ελεύθερους επαγγελματίες, για το Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση 2000-2006» κλπ.

Έγινε διάλειμμα - υπήρχε μπουφές με καφέ αναψυκτικά και βουτήματα

Ο Κουτρούλας Μάρτος (Γεωπόνος της Διεύθυνσης Γεωργίας της Νομαρχίας) παρουσίασε το πρόγραμμα για τους Νέους αγρότες -ακολούθησαν ερωτήσεις και διευκρινήσεις.

Η Μουστάκα Αναστασία (Ειδική σύμβουλος του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού) παρουσίασε το έργο του Κέντρου προώδησης απασχόλησης του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού.

Μετά το τέλος της ημερίδας μοιράστηκαν φυλλάδια σε όλους τους παρευρισκόμενους της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Προγράμματα του ΟΑΕΔ, της Διεύθυνσης Γεωργίας, όπως και του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού.

Μοιράστηκαν επίσης το CD-ROM του Προγράμματος ΝΕΟΛΑΙΑ και αναμνηστικά μπλουζάκια για τον εορτασμό της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας Νεολαίας καθώς και της ΓΓ Νέας Γενιάς.

Ανανεώσαμε το ραντεβού για μια ακόμα ημερίδα με συναφή θέματα που ενδιαφέρουν τους νέους του νομού καθώς και τους εκπροσώπους των γειτονικών δήμων.

Στην εποχή μας όπου η πληροφόρηση αποτελεί στοιχειώδες δημοκρατικό δικαίωμα όλων των πολιτών:

- επειδή ενεργός πολίτης είναι ο ενημερωμένος πολίτης ο οποίος γνωρίζει τα δικαιώματα του και τις υποχρεώσεις του.
- επειδή η πρόσβαση στην πληροφορία είναι θέμα ισότητας ευκαιριών ειδικά για τους νέους που αποτελούν το παρόν και μέλλον της κοινωνίας μας.

Το Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Βέροιας είναι δίπλα στους νέους του δήμου και των γειτονικών δήμων. Όλες οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι ΔΩΡΕΑΝ για όλους.

Επισκεφτείτε το ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ στο φιλόξενο χώρο της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ «Θ. ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»

Ζωγιοπούλου 5 στον 3ο όροφο τηλ. 23310-24879

Καταφύγιο ελπίδας για τους ηλικιωμένους

Δέσποινα - Μητάκου
Κοινωνική Παιδαγωγός

Μια νέα ανθρωπίνη μορφή παροχής υπηρεσιών και φροντίδας προς τους πολίτες του Δήμου Βέροιας αποτελεί η λειτουργία του νέου Κέντρου Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται από τη Δημοτική Επιχείρηση Τοπικής Πολιτιστικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης του Δήμου Βέροιας στα πλαίσια των προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής και αποτελεί μέρος του Π.Ε.Π (Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος) συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για την περίοδο 2000-2006.

Το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων θα δέχεται σε ένα ζεστό και φιλόξενο χώρο, κατάλληλα διαμορφωμένο, καθημερινά ηλικιωμένα άτομα που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν απόλυτα (λόγω κινητικών προβλημάτων, άνοια) των οποίων το οικογενειακό περιβάλλον που τα φροντίζει εργάζεται ή αντιμετωπίζει σοβαρά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα και αδυνατεί να ανταποκριθεί στη φροντίδα που έχει αναλάβει.

Σκοπός του Κέντρου είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων και η παραμονή τους στο φυσικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται στα μέλη του προγράμματος είναι:

- ιατρική παρακολούθηση από εξειδικευμένο γιατρό που περιλαμβάνει ιατρικές εξετάσεις, συνταγογράφηση φαρμάκων κ.λ.π.
- νοσηλευτική φροντίδα

από την υπεύθυνη νοσηλεύτρια του κέντρου όπως επίβλεψη και παρακολούθηση λήψης φαρμάκων, μετρήσεις πίεσης, σακχάρου, χοληστερίνης, ενεσσοθεραπεία κ.λ.π.

Το προσωπικό στελεχώνεται επίσης από δύο κοινωνικούς φροντιστές που ασχολούνται με την ατομική υγιεινή και καθαριότητα των ηλικιωμένων, φροντίζουν για τη μεταφορά και μετακίνησή τους, και από ένα άτομο βοηθητικό προσωπικό που έχει αναλάβει την καθαριότητα του χώρου.

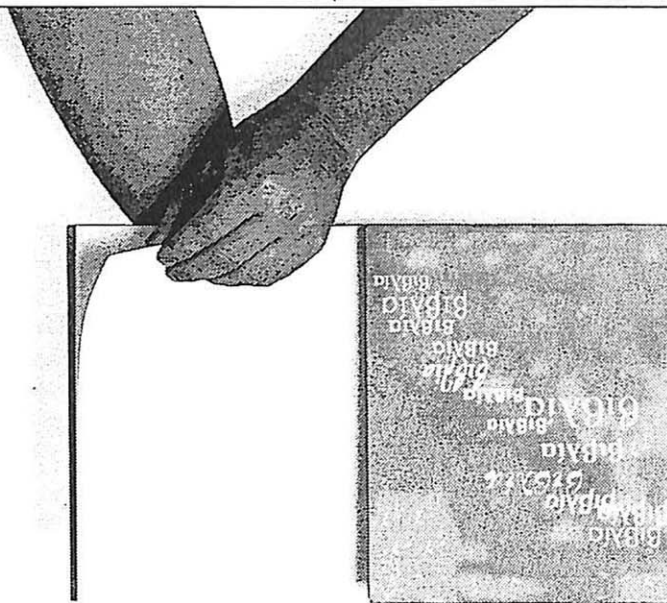
Μια ακόμη υπηρεσία του προγράμματος αποτελεί και η φυσικοθεραπευτική κάλυψη των ηλικιωμένων που θα διενεργείται στο χώρο του κέντρου.

Το ΚΗΦΗ συνεργάζεται επίσης με τοπικούς φορείς που παρέχουν παρεμφερείς κοινωνικές υπηρεσίες (ΚΑΠΗ), με μονάδες υγείας της περιοχής, με τα φιλόπρωχα σωματεία. Σημαντική θεωρείται και η στήριξη των εθελοντών προς τους ηλικιωμένους.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

επιμέλεια : ΒΟΥΛΑ ΚΟΤΣΑΛΟΥ-ΠΑΠΑΡΗ

Λιάνα Τελειώνη ΟΛΟΙ ΟΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΞΕΡΩ

Η συγγραφέας έχει σπουδάσει σκηνοθεσία, φωτογραφία, και βίντεο-μοντάζ. Συμμετείχε σε παραγωγές για τη δημόσια και την ιδιωτική τηλεόραση καθώς και σε ταινίες μικρού μήκους που διακρίθηκαν στα φεστιβάλ κινηματογράφου Δράμας και Θεσσαλονίκης. Στο βιβλίο της θέτει το εξής ερώτημα: Πως γίνεται, από τη στιγμή που είμαστε φτιαγμένοι όλοι από τα ίδια υλικά, άλλοι να μπορούν να χαίρονται τη ζωή και άλλοι όχι;

Όλοι οι ευτυχισμένοι άνθρωποι –λέει η συγγραφέας– που ξέρω έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Η ίδια δεν έκανε τίποτε άλλο από το να τα εντοπίσει. Γνωρίζοντας λοιπόν αρκετούς προνομούχους ανθρώπους, εντελώς διαφορετικούς μεταξύ τους, στην ουσία όμως τόσο όμοιους κατέληξε ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχουν ένα εκπληκτικό μεράκι για τη ζωή. Σίγουρα όλοι ξέρουμε μερικούς. Υπάρχουν παντού. Είναι αυτοί που όλοι θέλουμε στην παρέα, αυτοί που βγάζουν το μεγαλύτερο κέφι, που μας «ανεβάζουν» που μας βγάζουν από τη μίζερια, αυτοί που ζωντανεύουν πάντα την ατμόσφαιρα και δίνουν χρώμα στην καθημερινότητα. Μπορούμε όλοι να χαιρόμαστε τη ζωή και να βρούμε την ευτυχία, γιατί σε τελική ανάλυση η ευτυχία κερδίζεται. Μην αρχείς, πάρε μέρος όσο πιο γρήγορα μπορείς στο πιο συναρπαστικό, διασκεδαστικό και ανεξάντλητο παιχνίδι. Το παιχνίδι της ζωής.

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΕΝΙΑΙΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

Παύλου Μελά και Μπιζανίου
Τηλ. κέντρο: 2331022967, 2331062948 Fax: 2331027914

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού
Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
Κέντρο Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών και Επικοινωνίας

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Παύλου Μελά & Μπιζανίου
ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Αντωνιάδη 19

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΘΕΑΝΩ ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»

Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 2331024879

ΑΙΘΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ «Ολγανος»

Ολγάνου 19, τηλ. 2331028277

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ιεραρχών 4, τηλ. 2331023880

ΘΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ «Μελίνα Μερκούρη»

Άλσος Παπάγου, τηλ. 2331072654

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Κουντουριώτη 8, τηλ. 2331067308 & 2331026877